Marcela Penes

bucuria de a scrie COMPUNERI

învățământ primar

TEKEN
uploaded by Stef30

Aramis

TEKEN
uploaded by Stef30

Marcela Penes

Bucuria de a scrie compuneri

Ediţia a 3-a, revizuită

Redactor: Aurel Maior
DTP: Carmen Diana Mateescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PENEȘ, MARCELA
Bucuria de a scrie compuneri / Marcela Peneș. - Ed. a 3-a - București : Aramis Print, 2013
ISBN 978-973-679-951-8

372.464

ISBN 978-973-679-951-8
Copyright © 2013 Aramis Print s.r.l. toate drepturile rezervate
Aramis Print s.r.l. • **Redacția și sediul social:**
B-dul Metalurgiei nr. 46-56, cod 041833, sector 4,
București, O.P. 82 – C.P. 38
tel: (021) 461.08.10/14/15; fax: (021) 461.08.09/19.
e-mail: office@edituraaramis.ro; office@megapress.ro
Departamentul desfacere: tel: (021) 461.08.08/12/13/16;
fax: (021) 461.08.09/19; E-mail: desfacere@edituraaramis.ro
Tipărit la MEGApress holdings s.a.

Lui Alexandru şi celorlalţi şcolari –
compuneri bogate în idei precum albele
şi blândele ninsori ...

A fost odată o pană, dar nu una obişnuită. A fost o pană, demult, pe vremea când se scria cu pana, nu cu peniţa. Pana aceea sunt eu şi am venit din lumea mea, **pentru tine**. Am scris multe şi ştiu multe... Ştiu că orice şcolar îşi doreşte să scrie cele mai frumoase compuneri. E o mare bucurie să ştii că eşti ascultat cu plăcere de colegi sau că, atunci când îţi citeşti compunerea, nu se aude niciun foşnet de caiet. Toată lumea ascultă. Cuvintele curg lin, ca apa cea neobosită, cu care abia de se îngână şoaptele vântului şi fâlfâitul mătăsoaselor aripi.

Dar, ca să ajungi să poţi găsi locul cuvintelor, cunoscându-le bine **înţelesurile** (sensurile), să încercăm să găsim împreună drumul care ne va duce spre minunata **LUME A COMPUNERILOR**.

Încrede-te în mine, sunt o prietenă de nădejde! Şi ca să-ţi dovedesc acest lucru, mai întâi, îţi voi încredinţa o taină. Ascultă!

Eu sunt cea care l-a ajutat pe cel mai mare poet român, Mihai Eminescu, să scrie neuitatele sale versuri.

„Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele,
Noapte bună!“

Şi tot eu l-am ajutat pe Ion Creangă să povestească despre Nică, dar şi pe Mihail Sadoveanu să scrie despre duduia Lizuca sau pe Emil Gârleanu să-ţi dăruiască întâmplări *Din lumea celor care nu cuvântă*.

Citeşte, pentru început, din această carte, peripeţiile unui gândăcel. Citeşte încă o dată, urmărind cu toată atenţia povestirea, astfel încât să-mi poţi răspunde, la sfârşit, la întrebări.

- Dacă ţi-a plăcut şi de ce?
- Ce ţi-a plăcut mai mult?

Gândăcelul

Cum venise pe lume, nici el nu-şi dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn şi parcă era de când pământul. Nu simţise nici durere, nici bucurie. Şi mult îşi muncise gândul: cum răsărise şi al cui era? **Mic cât un fir de linte**, mişca **picioruşele fragede** şi ocolea, pe de margini, frunzişoara care-l adăpostise. Într-o zi încercă o pornire lăuntrică; ieşi de sub **umbra răcoroasă** şi dădu buzna afară, **în ploaia** de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atâta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc. [...] Ce **adânc şi albastru** se dezvelea cerul! Şi ce minune! Cu **ochişorii lui mărunţi, cât nişte fire de colb**, îl cuprindea întreg. Iar în mijlocul **tăriei albastre**, un **bulgăre de aur** aprins arunca văpăi.

Tresări. Era el, era altul? Picioruşele nu mai erau ale lui de scânteiau aşa? Şi mai era **îmbrăcat în aur**! Căci şi trupuşorul lui, pe care şi-l vedea pentru întâia oară, scânteia. Nu cumva era **o fărâmiţă de lumină închegată**, rătăcită pe pământ? Şi, ca o adeverire, pe **ţărâna neagră** trupul arunca o **lumină dulce**. Fără îndoială, de acolo căzuse, acolo trebuia să se întoarcă. Dar ce depărtare! Şi cum să ajungă? Privi în sus; şi atunci, deasupra căpşorului, zări lujerul unui crin ce se ridica aşa de înalt, că parcă floarea din vârf îşi deschidea paharul chiar dedesubtul bulgărului de aur, să-i culeagă razele. În mintea lui îşi înjghebă planul. Să

se suie pe lujer în sus, să meargă, să meargă şi să meargă până în vârf; şi, de acolo, la bulgărul de aur, din care credea că se desfăcuse.

(Emil Gârleanu,
Din lumea celor care nu cuvântă)

Acest fragment literar poate fi asemănat cu o compunere.

E adevărat, textul a fost creat de un scriitor – omul care scrie pentru noi, cititorii. Dacă scrie poezii, îl numim şi poet, iar dacă scrie poveşti, povestiri, îi putem spune şi povestitor.

Şi tu poţi redacta compuneri din ce în ce mai frumoase. Ca toţi scriitorii – care au fost, mai întâi, şcolari ca şi tine –, îţi poţi însuşi o exprimare aleasă.

Te văd adeseori, în orele de compunere, că nu-ţi găseşti cuvintele; nu ştii despre ce să scrii şi nu ştii cum să începi; nu ai curajul să-ţi citeşti limba română pentru că nu eşti convins că ai scris bine … şi multe asemenea mici necazuri.

CE TREBUIE SĂ CUNOAŞTEM DESPRE SCRIEREA UNOR COMPUNERI

1. Citind mult vei izbuti!

Lectura te va ajuta să înţelegi regulile unei compuneri. Prin lectură îţi vei îmbogăţi vocabularul cu unele cuvinte noi şi vei învăţa cum să aranjezi aceste cuvinte în propoziţii, astfel încât ceea ce ai scris să-ţi placă cu adevărat.

Notează în caietul vocabular toate cuvintele necunoscute pe care le întâlneşti în lecturi; explică-le cu ajutorul unui dicţionar.

• Învaţă să povesteşti folosind cuvinte simple, dar bine rânduite, spre a fi înţeles.

Să încercăm un mic exerciţiu. Dezvoltă următoarea propoziţie: **„Înserarea trece“**. Scrie noua propoziţie.

Citeşte de multe ori propoziţia. Vezi dacă ai aşezat bine toate cuvintele. Încearcă să le schimbi locul şi vezi dacă e mai bine altfel. Rămâi la forma care îţi place cel mai mult.

Iată cum a dezvoltat această propoziţie poetul George Topîrceanu, autorul cunoscutelor *Rapsodii*.

„Înserarea mută trece / furişată prin pădure."

Citind versurile, parcă vezi o fiinţă furişându-se, în tăcere, prin pădure.

Dar tu eşti abia la început de drum. Exemplele date te pot ajuta să înţelegi cât de frumos se pot rândui cuvintele în propoziţie.

Lectura este un model permanent din care poţi învăţa cum să scrii.

2. Vei putea scrie frumos, adevărat şi convingător numai despre ceea ce cunoşti

Foarte important este să observi, cu toată atenţia, tot ce se află în jurul tău: gâze, flori, pomi, case, străzi, oameni etc. şi tot ce se întâmplă în jurul tău: ploaia, jocul, cântecul păsărelelor, susurul apei, răsăritul soarelui, înflorirea pomilor, căderea frunzelor, întoarcerea păsărilor, zâmbetul florilor ...

Observând, vei putea povesti mai bine şi mai uşor.

Iată cum înfăţişează marele scriitor Mihail Sadoveanu un colţ din natură, pe care nu-l putea zugrăvi atât de bine, dacă nu l-ar fi observat cu toată atenţia.

La drum

Coborâră prin livezi, unde adiau miresme calde de cimbrişor şi ceară. Garduri foarte înalte de nuiele, cu streaşina de spini, se ridicau la dreapta şi la stânga. Şi sălcii bătrâne, cu forme ciudate îşi mişcau domol pletele argintii. Lizuca ştia că sălciile astea sunt oameni şi dihănii înţepeniţi din veacuri de o vrajă. Le privea cu sfială şi le asculta cum oftează şi cum şoptesc.

Drumul celor doi tovarăşi mai întârzie o vreme lângă o **adunare liniştită de gângănii mărunte şi roşii, punctate cu negru.**

– Patrocle, acestea-s vacile-Domnului, zise fetiţa.

– Ştiu, dar haide să mergem, că acuşi asfinţeşte soarele, răspunse căţelul.

– Mergem, Patrocle, nu te supăra. Uite, pe coasta de dincolo se vede dumbrava. Acuşi ajungem.

Era în juru-le tăcere şi singurătate; şi-o **lumină dulce se cernea printre crengile sălciilor**. Parcă intrase în ţinutul unui basm ... Deasupra, departe se pleca **cerul albastru** spre dumbravă, curgând ca o apă; şi-o împărătească pajură plutea pe talazul acela, cu aripile neclintite.

(Mihail Sadoveanu,
Dumbrava minunată)

3. Lasă-ţi imaginaţia (închipuirea) să zboare!

Compunerea nu-ţi cere numai să observi şi să redai realitatea; ea vrea să-ţi şi închipui ceea ce nu este, dar poate fi, chiar şi numai în imaginaţia ta.

Inventează! Inventează un joc interesant, găseşte un cuvânt nou prin combinarea unor silabe, găseşte un răspuns mai neaşteptat, caută o altă soluţie de rezolvare a unui exerciţiu, gândeşte-te şi imaginează-ţi cum ar fi clasa ta peste 10, 100 de ani? Dar şcoala? Dar oraşul? Nu te gândi tot timpul la ce e şi ce nu e posibil; ceea ce astăzi pare imposibil, mâine, poate deveni realitate.

Gândeşte-te la mâine!

Să încercăm câteva exerciţii-joc de imaginaţie.

O scrisoare desenată

Ionel îi scrie bunicii sale. Fratele său, Andrei, nu ştie încă să scrie, dar ştie să deseneze. Aşa că el îi trimite bunicii sale o scrisoare desenată.

Ce crezi tu că a vrut el să-i transmită?

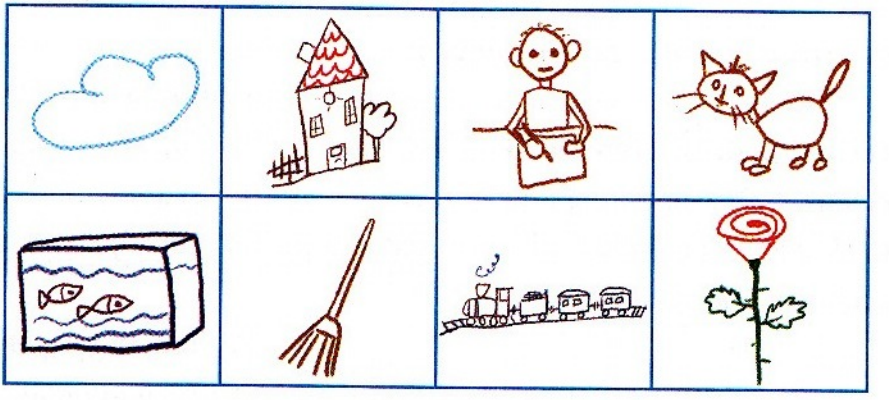

Scurtă poveste

Eu îţi spun trei cuvinte cu ajutorul cărora tu vei încerca să realizezi o scurtă poveste.

Cuvintele ar putea fi: **şcolar, furioasă, curăţă.**

Iată şi o scurtă poveste, alcătuită cu ajutorul acestor cuvinte:

„Ionel nu e acasă. Lucrurile din ghiozdanul **şcolarului** se ceartă, fiecare gândind despre sine că e mai important. Cerneala **furioasă** se varsă pe caiete. Caietele se sperie. Vine o zână şi le **curăţă**. Lucrurile se împacă."

Se pot face legături între cele mai diferite cuvinte. Cu cât cuvintele sunt mai îndepărtate, cu atât legăturile sunt mai interesante.

O variantă mai simplă, pentru început, ar fi aceea de a alcătui, cu cele trei cuvinte date, trei propoziţii care să aibă o legătură de înţeles.

Să luăm cuvintele: **tren, vrăbiuţă, nai.**

Iată şi textul alcătuit de un şcolar:

„Trece un tren. Pe tren este o vrăbiuţă. Ea ascultă un călător care cântă la nai.“

Ceva extraordinar!

Eu îţi pun întrebarea: **Ce poate face un bob de grâu?** Tu îţi imaginezi ceva neobişnuit, extraodinar. Exemplu: **Un bob de grâu poate creşte mare, mare, mare, dincolo de nori.** Şi aşa, poţi continua mica poveste, arătând ce i se mai poate întâmpla bobului de grâu.

Ceva ce nu s-a mai întâmplat

Eu spun numele unui lucru sau al unei fiinţe şi tu spune despre el ceva ce nu s-a mai întâmplat. Exemplu: *ursul* – **Ursul a zburat, luându-se la întrecere cu un avion. Ursul a câştigat întrecerea.** Sau *mingea* – **Mingea s-a transformat într-un balon uriaş. Ceva nevăzut mă ţinea de ea. S-a înălţat până la nori şi mai sus. Abia zăream pământul** etc.

Amestecă silabele

Amestecând silabele vei obţine fel de fel de cuvinte care există sau nu există. Alege-l pe cel care-ţi place mai mult. Ce vei denumi cu el?

re-du-pă	mu-ne-co
pă-re-du	ne-co-mu
re-pă-du	ne-mu-co
du-pă-re	co-ne-mu
pă-du-re etc.	co-mu-ne etc.

Ce face?

Eu te întreb ce face un lucru sau o fiinţă. Caută răspunsurile cele mai diverse. Este de apreciat răspunsul cel mai deosebit, mai neaşteptat, mai interesant.

– *Ce face norul?*
– *Trece, aleargă, fuge, vine, plânge.*
– *Ce face pădurea?*
– *Creşte, înfloreşte, cântă.*
– *Ce face vântul?*
– *Suflă, bate, aleargă, adie, cântă, şopteşte, povesteşte.*

Cuvântul interzis

Voi anunţa de la început cuvântul interzis. Apoi voi pune întrebări. În răspunsuri nu trebuie să rosteşti acest cuvânt. Vei căuta alte cuvinte care vor putea înlocui cuvântul cu pricina, fără a schimba înţelesul propoziţiei.

Să spunem că este interzis cuvântul „iarna". Iată câteva întrebări şi răspunsuri posibile.

– În ce anotimp este luna decembrie?
– În anotimpul cu zăpadă.
– În ce anotimp vine Moş Crăciun?
– În anotimpul alb.
– Care este cel mai friguros anotimp?
– Anotimpul care vine după toamnă.
– În ce anotimp păsările călătoare sunt plecate?
– În anotimpul în care nu mai au ce mânca.
– În ce anotimp vine Anul Nou?
– În anotimpul colindelor. (etc.)

Imaginează-ţi că eşti ...

Împarte diferite roluri colegilor tăi. Ei trebuie să se comporte asemenea lucrurilor sau fiinţelor pe care le reprezintă, imaginând o convorbire.

În reluarea jocului lasă-i pe colegi să-şi aleagă singuri rolurile de interpretat.

Să luăm câteva exemple de dialoguri alcătuite de şcolari ca tine.

Cuibul şi rândunica

– Rândunică dragă, de ce eşti aşa neliniştită?

– Cum să nu mă neliniştesc, când mă aşteaptă un drum atât de lung…

– Nu pleca! Nu mă lăsa singur!

– E frig. Iarna e aproape.

– Îţi voi ţine adăpost, să nu simţi vântul cel rece.

– Dar mâncarea? Pământul va fi îngheţat. Voi muri de foame.

– Nu pleca. Voi ruga pe copiii cei buni să-ţi presare firimituri. Rămâi!

– Dar vor pleca toate surorile mele. Trebuie să plec cu ele. Aşteaptă-mă. Voi reveni la primăvară. (etc.)

Soarele şi ghiocelul

– Bunule Soare, trimite-mi o rază care să topească zăpada din jurul meu!

– Îndată voi trimite prima rază a acestei primăveri, pentru a mângâia gingaşul tău clopoţel.

– Îţi mulţumesc, Soare! Voi înflori şi voi străluci pentru bucuria oamenilor.

– Voi încălzi pământul să apară şi sora ta, vioreaua şi veselele zambile.

Vlad Ţepeş şi hoţul

Povestitorul: La domnitorul Vlad Ţepeş a fost adus un hoţ.
Domnitorul: Cum de ai îndrăznit să furi?
Hoţul: N-am crezut că fapta mea e atât de gravă …
Domnitorul: Te voi pedepsi cu tragerea în ţeapă!
Hoţul: Iertare, Doamne, nu voi mai fura în viaţa mea!
Domnitorul: Am hotărât!
Povestitorul: Aşa era Vlad Ţepeş, neîndurător cu cei răi.

Alte personaje care pot fi interpretate: Scufiţa Roşie şi lupul, ursul şi vulpea, pomul şi ultima frunză, rădăcina şi tulpina, norul şi floarea, Mihai Viteazu şi Sinan Paşa, creionul şi guma, ziua şi noaptea, cele patru anotimpuri, stejarul şi ghinda, pământeanul şi marţianul etc.

Să se caute întâi cuvinte potrivite ca rimă.

Găseşte al doilea vers!

*Căţeluşul meu frumos

---

*Floricica din fereastră

---

*Norul vine lângă soare

---

*Toarce mâţa fără lână

---

*Fulgii cad uşor, uşor

---

*Ghiocei şi viorele

---

*Un cocoş mare, fălos

---

*Vine ursu-ncetişor

---

*În pădurea de stejar

---

*Doi copii s-au întâlnit

---

*Roboţelul meu ar vrea

---

*Am o gumă şi-un creion

---

*Suflă vântu-n rămurele

---

*A venit la mine-o zână

---

4. Cuvinte şi propoziţii

Compunerea este o zidire. Cărămizile se adună în rânduri şi înalţă zidul, aşa cum cuvintele se adună în propoziţii. Rândurile

sunt trainic legate unele de altele, aşa cum propoziţiile sunt legate prin înţeles, continuându-se una pe alta.

Într-o propoziţie cuvintele au o anumită ordine. Când alcătuieşti fiecare propoziţie, trebuie să cauţi locul fiecărui cuvânt: unde stă el mai bine, unde se potriveşte, cu cine se poate învecina. Schimbând locul cuvintelor, observăm care formă de alcătuire a propoziţiei este cea mai bună. O propoziţie poate avea mai multe feluri de aranjare a cuvintelor.

Deci nu putem alcătui o compunere fără a şti să ordonăm cuvintele în propoziţie şi apoi propoziţiile în text.

• Ordonează cuvintele în propoziţii:

– străluceşte, bolta, pe, soarele, albastră;
– desprind, frunzele, se, ruginii, uşor, de, pe, ramuri;
– lasă, se, spre, asfinţit, soarele, uşor;
– repede, meu, merge, spre, colegul, şcoală;
– mă, mama, multe, învaţă, folositoare, lucruri;
– se, cine, scoală, departe, de, dimineaţă, ajunge;
– carul, mic, răstoarnă, buturuga, mare;
– muşcă, latră, care, câinele, nu;
– dimineaţa, de, ziua, se, bună, cunoaşte;
– prinde, cu, pisica, clopoţei, nu, şoricei;
– fapte, se, omul, cunoaşte, după;
– s-a, sacul, dus, mare, cu, pomul, la, lăudat;
– merge, nu, ulciorul, apă, la, de, ori, multe;
– suprafaţă, ca, iese, adevărul, la, untdelemnul;
– pe, lăsa, mâine, nu, poţi, ce, azi, face;
– mâine, fura, cine, un, azi, fură, bou, un, va, ou;
– iepuri, doi, cine, după, fuge, prinde, nici unul, nu;
– duce, muncitor, de, omul, pâine, nu, dor.

• Ordonează cuvintele în propoziţii, alcătuieşte un text şi găseşte-i un titlu potrivit.

Ionel, roşie, cu, se joacă, o minge;

cu, o, putere, loveşte;

în, geamul, se, opreşte, mingea, vecinului;

ce, pare, îi, rău.

• Ordonează propoziţiile în text. Dă un titlu potrivit textului.

Îl urmărea în fiecare zi.

Alexandru şi Vlad s-au dus în pădure.

Într-o zi a dispărut.

Lângă un arbore au găsit un arici.

L-au dus în grădina lor.

Avea corpul ca un ghem cu ace.

Pentru a ordona propoziţiile în text (sau cuvintele în propoziţie) procedezi astfel: citeşti totul; stabileşti ordinea, numerotând; verifici ordinea, apoi scrii.

5. Despre însuşiri

Fiinţele, lucrurile, fenomenele naturii au diverse însuşiri:

a. fizice

– formă (rotund, lunguieţ)

– mărime (mare, mic)

– culoare (roşu, albastru)

– gust (acru, dulce, amar)

– miros (aromat, îmbătător)

b. sufleteşti

– milos, blând, bun, duios ş.a.

O fiinţă, un lucru, un fenomen pot avea mai multe însuşiri: codrii – deşi, adânci, nestrăbătuţi; oamenii – buni, harnici, pricepuţi.

Cuvintele care arată însuşirile sunt **adjective. Adjectivele sunt cuvinte de sărbătoare. Datorită lor exprimarea este mai precisă, mai plăcută, mai limpede.**

Adjectivele pot sta după sau înaintea substantivelor: floare **mândră** şi **frumoasă**, **mândra** şi **frumoasa** floare, cer **albastru** şi **senin**, **albastrul** şi **seninul** cer.

Adjectivul dă precizie şi frumuseţe compunerii, aşa cum florile dau culoare şi mireasmă câmpului înverzit. Să lăsăm adjectivul să se prezinte singur.

Sunt **ADJECTIV**, cuvânt ce are
Mărime, formă, gust, culoare.
Fac ghiocelul **argintat**
Pe câmpul **împrimăvărat.**
Laleaua **roşie** o cânt
Pe-ntinsul, **verdele** pământ.
Fac norul **alb** şi **trecător**
Şi soarele **strălucitor**,
Rotunsul măr, **gustos**, din pom
Cules de **înţeleptul** om.
Am strai **ales**, de sărbători,
Pe unde trec eu, semăn flori.
Chiar **SUBSTANTIVUL**, frate-meu
Mă cheamă să-l ajut mereu.
Şi nu lipsesc din adunare,
Ca să împart la fiecare,
O însuşire, două, trei…
Sunt **bun** şi **darnic**, dragii mei!
Isteţ, dorit şi **inventiv**
Eu sunt **frumosul ADJECTIV!**

• **Exerciţii**

a) Găseşte cât mai multe însuşiri pentru substantivele date.

zăpadă: *pufoasă, argintie, moale, sclipitoare*

pădure: .....

soare: .....

om: .....

floare: .....

b) Completează propoziţiile date.

Câmpia ..... se desfăşoară până departe. Soarele ..... apare deodată. Razele lui ..... ţes dantele ..... . Păsări ..... îşi înalţă trilurile ..... . O adiere ..... se simte uneori. Mireasma florilor ..... ajunge până departe.

c) Găseşte însuşiri pentru cele două personaje.

Făt-Frumos	Zmeul

d) Aseamănă sau compară.

alb ca făina, zăpada, spuma, varul

negru ca .....

auriu ca .....

bun ca .....

înalt ca .....

şiret ca .....

lacom ca .....

e) Găseşte însuşiri opuse.

cer întunecat – .....

pământ uscat – .....

picuri deşi – .....

om sincer – .....

şcolar ordonat – .....

vrăbii gureşe – .....

barbă albă – .....

vânt puternic – .....

f) Dublează însuşirile.

văi înguste şi adânci

munţi înalţi şi .....

poteci şerpuite şi .....
câmpii netede şi .....
brazi drepţi şi .....
câine credincios şi .....
ghiocel alb şi .....

g) Transformă cuvintele.

Însuşire	**Denumirea ei**	**Acţiune**
frumos	frumuseţe	a înfrumuseţa
blând	blândeţe	a îmblânzi
bun		
rotund		
înalt		
curat		
rece		
dulce		
ruginiu		

h) Scrie însuşiri potrivite

strălucitor					
auriu					
rotund					
vesel					

Se spune **cuvânt** sau **vorbă**. Expresii: *om de cuvânt* (care îşi ţine promisiunea), *cuvânt de onoare* (promisiune, asigurare),

schimb de cuvinte (discuţie, ceartă), *pe drept cuvânt* (pe bună dreptate).

6. Expresii poetice

Urmăreşte un fragment din compunerea „Ninge".

A. Fulgii uşori şi albi ca florile de cireş se joacă prin **văzduhul ca cenuşa**, apoi se lasă pe **pământul somnoros**. Jocul **steluţelor sclipitoare** mă ameţeşte. Un **pomişor cafeniu** şi-a adunat, pe **braţele reci, podoabe argintii**. Ceilalţi pomi din grădină s-au învăluit în **dantele albe, cercelate**. **Norii suri** au căptuşit **bolta posomorâtă**.

„Fulgii albi şi uşori"; „steluţele sclipitoare"; „pământul somnoros"; „dantele albe, cercelate"; „norii suri"; „bolta posomorâtă" – toate sunt **expresii poetice**.

La fel sunt şi **comparaţiile**: „fulgii albi ca florile de cireş", „văzduh ca cenuşa". Tot în acest fragment vedem că pomişorul are braţe ca şi un om. El îşi adună pe braţe „podoabe argintii". Iată dar că pomişorul se poartă ca o fiinţă. Şi atunci când atribuim lucrurilor însuşiri şi purtări omeneşti, spunem că folosim expresii poetice. Cu ajutorul acestor expresii, propoziţiile devin mai limpezi şi mai bogate.

Să vedem cum ar fi textul „Ninge" fără aceste expresii.

B. Fulgii vin din văzduh şi cad pe pământ. Căderea lor mă ameţeşte. Un pomişor este acoperit cu zăpadă. Ceilalţi pomi sunt şi ei la fel. Norii au acoperit bolta.

- Compară cele două fragmente (A şi B). Spune care dintre ele te face să vezi mai bine momentul petrecut, să înţelegi mai bine frumuseţea lui?
- Subliniază expresiile poetice din fragmentul care urmează.

Vorbesc undele Argeşului

Noaptea e limpede şi răcoroasă. Peste tot domneşte o linişte care te îndeamnă la visare. Numai Argeşul, călător fără odihnă, trece hăulind pe spintecătura văilor şi undele lui vorbesc întruna, când mai tare, când mai încet. Vorbesc undele lui de măreţia şi frumuseţea Negoiului, din coapsa căruia au izvorât, de codrii lui deşi, adânci, nestrăbătuţi, unde fiarele şed fără frică tolănite-n luminişuri ş-ascultă ca omul cântecul privighetorii, unde muşchiul e moale ca perna de puf, şi izvoarele albe ca spuma laptelui şi brazii aşa de înalţi că-ţi cade căciula din cap când stai şi te uiţi în vârful lor. Vorbesc undele Argeşului de străşnicia stâncilor de la Chei, pe care le-a biruit şi lăsat în urmă ca pe nişte cetăţi dărăpănate, vorbesc de comorile pământului acestuia îngrăşat de sângele atâtor viteji, de mândreţea plaiurilor, de rodnicia păşunilor şi holdelor pe care le scaldă, de turmele pe care le-au adăpat, de chiotele ciobanilor şi de tânguirea dulce a doinelor pe care le-au ascultat cu drag în lunga şi zbuciumata lor călătorie.

(Alexandru Vlahuţă,
România pitorească)

7. Despre ce poţi scrie?

Eşti în vacanţă şi ai vrea să scrii o compunere, dar despre ce anume să scrii? Nimic nu-ţi vine în gând şi renunţi. Uneori şi la şcoală eşti lăsat să-ţi alegi singur un subiect. Nu-l găseşti. Te frământi şi timpul trece. Este oare atât de greu să găseşti subiecte pentru compunerile tale?

Hai să ne gândim împreună! Ce-ai zice să pornim de la redarea unor întâmplări de la şcoală (din ore, din recreaţii, din drumul până la şcoală), de la joc, **din familie**, plimbări, vizite, excursii, lecturi. Am putea povesti ceva despre păpuşa ta sau despre o altă jucărie, închipuindu-ne că şi ea poate vorbi şi că a

venit la tine dintr-o **lume a jucăriilor**. Cum o fi în lumea aceea? O poveste poate avea şi avionul tău şi macaraua şi maşina teleghidată şi trenuleţul.

Dar despre o conversaţie cu **Moş Crăciun** ce-ai zice? La fel poţi conversa şi cu anul, cu fiicele lui, **anotimpurile**, cu ziua, cu vântul.

Şi muşcata din fereastră îţi poate povesti multe, dacă admiţi că ea vede şi aude tot, că-ţi recunoaşte glasul, că se poate întrista şi bucura ca şi tine.

Mai ai în jurul tău: **creionul, stiloul, caietul, cartea, ghiozdanul, călimara, masa de scris** ... despre toate se poate spune câte ceva. Sunt obiecte din preajma ta. Încearcă să le asculţi şi ai să vezi câte lucruri interesante vei afla!

Dar despre **mama, tata, bunicii, fraţii, prietenii, doamna învăţătoare** n-ai putea să scrii? Şi câte n-ai avea de spus despre ei! ... E ca şi când le-ai desena chipurile, într-un fel, numai că în compunere îi vei zugrăvi folosindu-te de cuvinte. Şi nu uita să te referi şi la unele fapte şi întâmplări legate de firea lor.

Se pot scrie compuneri despre animale: **câinele cel credincios, calul cel mândru, pisica cea linguşitoare, cocoşul cel viteaz, vulpea cea vicleană, veveriţa roşcată, ursul morocănos, ariciul ţepos** etc. Observă cu atenţie animalul despre care vrei să povesteşti, ordonează-ţi observaţiile, redă-le prin cuvinte şi idei potrivite.

Priveşte pe fereastră **un colţ din grădină**, fă o plimbare prin **livada bunicilor**, pe **strada ta**, prin **parc** sau **pădure**, prin **oraş** sau prin **sat**, **dimineaţa** sau **seara**. **Priveşte cu interes totul**. Priveşte **gâzele mărunte** care au şi ele viaţa lor, sau admiră **muntele cel semeţ**. Despre toate poţi scrie câte ceva.

Dar **norul** cel alb cum a ajuns nor? Încearcă să-i găseşti o poveste. Dar **fulgul de nea** cum a ajuns în palma ta? Încearcă să-ţi imaginezi drumul lui.

Dar **rândunica** cum a ajuns la cuibul ei?

Dar **pădurea** ce spune oare?

Dar **hăinuţa** ta? Dar **ghetele**? Dar **banca**? Dar **izvorul**? Dar **frunza** aceea rămasă singură pe ram?

Ce poţi spune despre **culoarea albă**? Despre **un drum**, despre **un oraş nemaivăzut**, despre **oamenii altor planete**, despre **locuri pe care ai vrea să le vezi** şi s-ar putea să existe, despre o **invenţie extraordinară** la care visezi, despre **un prieten robot**, despre **maşinile, drumurile şi oraşele viitorului** ... despre ... despre ...

Nu uita că poţi să-ţi imaginezi drumuri, călătorii, întâmplări, orice! Vrei să ajungi pe o planetă necunoscută? Cu gândul poţi ajunge oricând. Vrei să ai o navă cosmică? În imaginaţia ta, ea poate exista şi cu ea poţi face călătorii extraordinare.

În gând, totul este posibil.

Născoceşte, caută, imaginează-ţi şi toate aceste gânduri adună-le în compunerile tale.

Nu uita!

Compunerea nu înseamnă numai ceea ce este, ci şi ceea ce va fi sau ar putea să fie, sau ai vrea să fie.

• Pune-ţi singur întrebări. Încearcă să găseşti răspunsuri care să fie numai ale tale. Iată numai câteva dintre nenumăratele întrebări care pot fi punctul de plecare pentru o compunere.

De ce este zăpada albă? .....
De ce înfloresc pomii? .....
De ce zâmbesc oamenii? .....
De ce sunt copiii mici? .....
De ce au pomii frunze? .....
De ce apune soarele? .....
De ce cântă oamenii? .....
De ce susură izvorul? .....
De ce este roşu macul? .....
De ce sunt bătrâni bunicii? .....

De ce este noapte? .....
De ce copiii preferă jocul? .....
De ce sunt şi oameni răi? .....
De ce zboară păsările? .....

• Am primit o scrisoare de la toamnă!

1. Peste … cu vârfuri sure.
2. A căzut … rece.
3. Înserarea … trece.
4. Furişată … pădure.
5. Se desprinde larg un … .
6. … şi monoton.

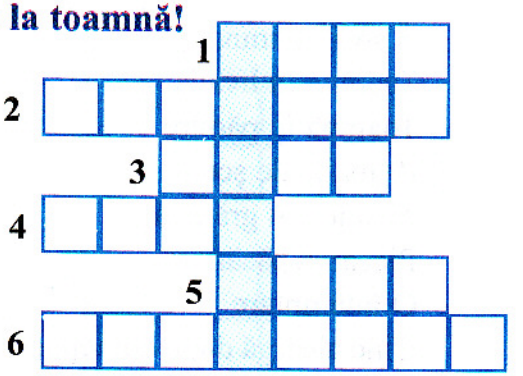

8. Fiecare compunere are un titlu

Titlul unei compuneri poate să-ţi fie sugerat sau trebuie să-l găseşti tu.

Atunci când ai un titlu, după care va trebui să lucrezi compunerea, te vei gândi la un conţinut care să fie legat de titlu. Îţi faci un plan al lucrării şi, **pe măsură ce scrii, reciteşti titlul spre a vedea dacă nu te-ai abătut de la el.**

Atunci când ţi se dă tema compunerii (o întâmplare din vacanţă, o faptă bună, o vizită), va trebui să-ţi stabileşti singur titlul, gândindu-te la conţinutul compunerii.

Titlul trebuie să fie cât mai scurt şi cât mai cuprinzător. El poate fi şi o întrebare sau un proverb.

• Stabileşte titlul textului care urmează.

.....

În fiecare vară merg la bunica mea. Ce bine mă simt în casa ei! Toată ziua o ajut la treburi, prin curte sau prin casă. Seara ne liniştim. Bunica îmi spune poveşti. Eu îi privesc faţa rotundă, ochii frumoşi cu câteva cute împrejur şi părul alb ca neaua, strâns în coc.

Mâinile ei împletesc mereu câte ceva. Povestea se desfăşoară lin ca aţa de pe ghem. Abia aştept vacanţa de iarnă! Voi fi iar alături de bunica, în casa ei plină de basme.

• Exemple de titluri

A sosit toamna!
Toamna în livadă
Toamna în pădure
Prima zi de şcoală
Toamna în grădină
Plecarea păsărilor
O întâmplare
Cine aleargă după doi iepuri …
Când doi se ceartă …
Un joc
Prietenie
O întâmplare cu câinele meu
La pescuit
O întâmplare din pădure
Nu lăsa pe mâine …
Minciuna are picioare scurte
Un vis
Prima ninsoare
O faptă bună
Iarna în grădină
La derdeluş
Moş Crăciun
Povestea unui fulg de nea
O întâmplare din vacanţă
Colegul meu
Mama, fiinţa cea mai dragă
Învăţătoarea mea
Un personaj îndrăgit
Pisica mea
Veveriţa
Greierele şi furnica
Iepurele şi ariciul
Vulpea şi găina
Ploaia
Ghiocelul
Soseşte primăvara!
Se întorc păsările!
O excursie
Cartea, prietena mea
Un muzeu
Ce să fiu?
De vorbă cu o rândunică
Ce mi-a povestit o frunză
Povestea pâinii
Un basm
O întâmplare fantastică
De vorbă cu norul
Căsuţa din pădure
Sămânţa năzdrăvană
Am întâlnit o zână
Într-un oraş al viitorului
Călătorie pe o planetă necunoscută
Rămas bun, doamnă învăţătoare!

• **Caută titlul unei poezii scrisă de poetul Mihai Eminescu, completând rebusul de pe pagina următoare.**

1. … te legeni, codrule
2. De … nu m-aş legăna
3. Fără ploaie, fără …
4. Dacă trece … mea
5. De ce nu m-aş …
6. Ziua …
7. Cu … la pământ
8. Ce te … codrule
9. Bate …
10. Şi … mi-l răreşte

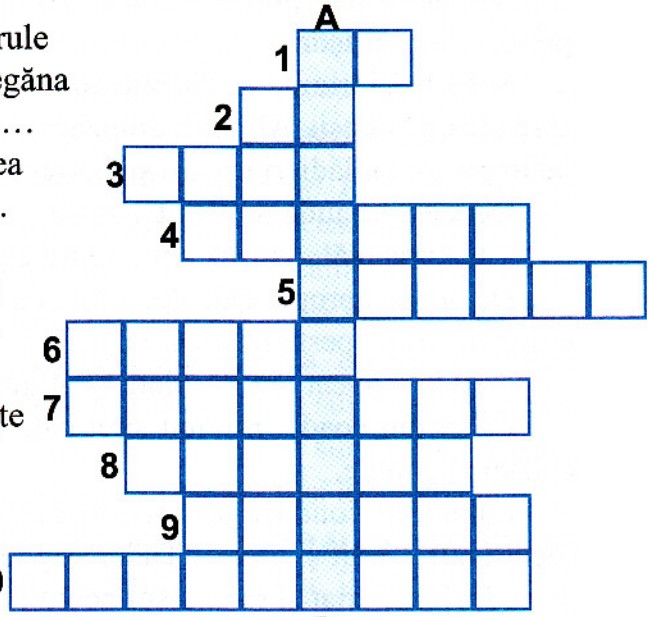

9. Părţile compunerii

Orice compunere are un **început** (o introducere), o **desfăşurare** (un cuprins) şi un **sfârşit** (o încheiere).

Cuprinsul este partea cea mai dezvoltată.

Să urmărim locul şi întinderea părţilor compunerii în exemplele care urmează.

La Mărţişor

1) Introducere

Cât de frumoasă e primăvara la Mărţişor!

Am aşteptat cu nerăbdare înflorirea cireşilor şi a liliacului şi, într-o duminică cu cer limpede şi albastru, am urcat cu colegii mei, stăpâniţi de emoţie, drumul către acel loc plin de mireasmă şi de poezie.

2) Cuprins

Iată-ne în faţa porţii de lemn. Trecem, în linişte, intrând în raiul de la Mărţişor.

Soarele îşi trimite cu dăruire razele printre miile de flori albe care încarcă cireşii. Albinele zumzăie în voie. Tufele de liliac ne întâmpină cu mlădieri uşoare şi cu o mireasmă ameţitoare.

Deodată se aude un lătrat subţire.

– E Zdreanţă! – strigă unul dintre copii.

De noi se apropie un căţel vioi, „cu ochii de faianţă", având o ureche lăsată peste nara cârnă.

– Tu ai mâncat oul fierbinte? – îl întrebăm, mângâindu-l.

El dă din coadă, privind şiret către locul unde se aud cot-codăcind găinile.

Căţelul ne conduce bucuros. Vizităm cu respect şi admiraţie locul unde a trăit şi a creat Tudor Arghezi. E tăcere. De undeva se aude, îndepărtat şi rar, glasul poetului:

„L-aţi văzut cumva pe Zdreanţă,
Cel cu ochii de faianţă?"

3. Încheiere

Plecăm târziu spre casele noastre, rupându-ne cu greu de farmecul Mărţişorului, dar ducând fiecare cu sine o fărâmă de poezie.

Călătoare

1) Introducere

E călătoare! A ieşit din muşuroi furnica şi-a pornit, cum face în fiecare dimineaţă, a pornit să vadă lumea [...]

2) Cuprins

În dimineaţa aceasta a luat-o spre răsărit. Încântată de frumuseţea soarelui care se prevestea din mănunchiurile lui de raze, totuşi a avut puterea să se gândească, drumeaţa, că, privind şi minunându-se numai, nu câştigă nimic. De aceea, de îndată ce dădu, prin mirişte, de cizma unui vânător îşi puse în gând să cerceteze, să cunoască mai bine făptura omenească în apucăturile ei. Îndrăzneaţă şi destoinică, se ridică pe călcâiul pe care câteva fire de nisip se prinseră, apoi, cu iscusinţă, o luă încet pe cusătura carâmbului, în sus. Şi tot gândind, furnica ajunse la pânza îmbâcsită de praf a pantalonilor vânătorului. Îi sui şi pe aceştia, în zigzag, şi, când dădu de cel dintâi buzunar al surtucului, se opri. Să se scoboare, să nu se scoboare în el? [...] Îşi luă inima în dinţi şi, uşoară, se coborî în buzunar. Scotoci încolo şi încoace; într-un colţ dădu peste câţiva bani de aramă. Îi pipăi, îi mirosi – întrebuinţare nu le putu găsi [...] Mai în sus, alt buzunar. Hai şi acolo! De abia se scoborî însă şi, repede, căută să fugă înapoi. Buzunarul, îmbâcsit cu foi de tutun, o ameţise. O luă mai sus; se urcă până după gâtul vânătorului, apoi, sprintenă, pe mânecă până lângă pumnul încleştat pe gâtul unei puşti ce prinse drept înainte zborul unei prepeliţe. O bubuitură groaznică răsună şi-un nor de fum învălui furnica, îngrozită, o luă la fugă, se scoborî pe haină, peste tolbă. Zări o bucăţică de pâine. „Bine că m-am ales măcar cu ceva", îşi zise în gând şi se grăbi să culeagă fărâmitura. Dar cum o apucă, îndată o lăsă la loc: fărâmitura era udă de sângele păsării.

3) Încheiere

„Brrr! va să zică ăsta e omul!" gândi furnica: şi repede-repede-repede o luă pe cizmă în jos. Se scoborî pe-un fir de iarbă şi îşi scăldă, cu mulţumire, trupul într-o picătură de rouă.

(Emil Gârleanu,
Din lumea celor care nu cuvântă)

Am văzut că în cele câteva propoziţii ale **introducerii** ne putem referi la locul, timpul şi personajele compunerii.

În **cuprins** se redau faptele în ordinea în care s-au petrecut.

Încheierea arată cum s-a sfârşit întâmplarea; ce învăţătură se poate desprinde, cu ce impresii şi sentimente am rămas, ce concluzii se pot desprinde.

Nu e nevoie să scrii denumirea părţilor compunerii. Este suficient să ţii seama de ele.

Reţine: Nu toate personajele pot fi prezentate în introducere. Sunt personaje care apar pe măsură ce acţiunea se desfăşoară.

Important este ca cititorii sau ascultătorii tăi să înţeleagă ceea ce ai vrut să povesteşti, momentele compunerii succedându-se firesc, normal, aşa cum s-au petrecut.

• Când scrii, respectă alineatele care indică începutul celor trei părţi principale ale compunerii.

• Care este partea cea mai dezvoltată a compunerii? (Află singur răspunsul.)

10. Respectă alineatele

Aşa cum am văzut, o compunere trebuie să aibă cel puţin trei alineate (pentru cele trei părţi ale compunerii).

Cuprinsul poate avea, la rândul său, mai multe alineate, în funcţie de ideile care apar.

Să observăm împreună alineatele textului următor.

1. „Dumitru stă în grădină. Priveşte pomii cu ramuri largi, ascultă adierea frunzelor, priveşte un nor răzleţ.

2. Deodată, o frunză se desprinde de pe creangă şi-i cade aproape. Este o funză mică, galbenă şi zimţată uşor pe margini.

3. – Ce-i cu tine, frunză dragă? Vrei, poate să-mi spui ceva? De ce te-ai rupt de surorile tale?

4. Din casă se aude glasul mamei. Dumitru mai păstrează o clipă frunza în palme. O mângâie, apoi o trimite în braţele vântului."

Începutul textului, căderea frunzei, începutul dialogului, intervenţia mamei sunt cele patru alineate ale textului.

• Scrie corect textul de mai jos, stabilind şi numerotând alineatele.

„Într-o zi am plecat cu Grivei pe malul apei. Am privit sălcile cu ramuri lungi, plopii cei înalţi şi răchitele mlădioase. Iată-l şi pe unchiul meu, Nicolae. Vine de la pădure. – Dar ce faceţi voi? întrebă el, uitându-se la mine şi la Grivei."

• O compunere fără punct

Având de lucrat compunerea „O zi din vacanţă", Dana a scris astfel:

„Eu într-o zi de vacanţă m-am sculat mai târziu, am mâncat, am citit o carte, m-am jucat cu sora mea, am văzut un film, m-am plimbat prin parcul din apropierea casei şi, am uitat să spun că am ajutat-o pe mama"

Ce părere ai despre „compunerea" Danei? Ce greşeli sunt în ea?

11. Despre întrebări şi răspunsuri

Mai întâi citeşte toate întrebările care fac parte din planul de idei.

Stabileşte ce vei răspunde la fiecare întrebare. Un răspuns poate fi alcătuit din una sau mai multe propoziţii. Încearcă să construieşti fiecare propoziţie în gând şi apoi să o scrii.

Nu relua mecanic cuvintele întrebării atunci când formulezi răspunsul, dar nici nu da răspunsuri în propoziţii incomplete sau prin cuvinte izolate, din care să nu se înţeleagă nimic.

Să luăm câteva exemple pentru a înţelege mai bine ceea ce am spus.

a) Întrebarea: Ce a făcut vânătorul?

Răspuns greşit: A împuşcat iepurele.

Răspuns corect: Vânătorul a împuşcat iepurele.

b) Întrebare: Ce poţi spune despre vulpe?

Răspuns greşit: Eu pot spune despre vulpe că este un animal sălbatic.

Răspuns corect: Vulpea este un animal sălbatic.

c) Ce i s-a întâmplat lui Horia?

Lui Horia i s-a întâmplat că a spart vaza. (răspuns .....)

Horia a spart vaza. (răspuns .....)

d) Cum s-a descurcat Viorel?

Viorel s-a descurcat că a cumpărat geamul. (răspuns .....)

Viorel a cumpărat geamul. (răspuns .....)

Cuvintele de prisos strică corectitudinea şi frumuseţea propoziţiei.

• Alcătuieşte scurte propoziţii folosind, pe rând, cuvintele: *vânătorul, vânătorului, pe vânător.*

1. .....
2. .....
3. .....

12. Timpul în care se petrece acţiunea. Timpul povestirii

Când alcătuieşti o compunere trebuie să fii consecvent în ceea ce priveşte timpul sau persoana (să povesteşti întreaga compunere la acelaşi timp: trecut, prezent sau viitor şi la aceeaşi persoană).

Uneori ţi s-a întâmplat să începi compunerea, punând verbele la un timp şi s-o sfârşeşti în alt timp. Descrierea unei persoane, a unui animal, a unui colţ de natură o poţi face la timpul trecut, dar şi la prezent, ca şi când le-ai avea în faţă.

• Vezi care e timpul potrivit pentru acţiunile din textul de mai jos. Corectează unde este necesar.

„Ieri, Ionel a venit la mine. Ne-am jucat amândoi. Am împletit un covoraş. Ionel vede biblioteca mea şi se bucură că va împrumuta nişte cărţi. Şi eu sunt bucuros.“

Scrie forma corectă a verbelor puse la timp nepotrivit.

.....

.....

•Scrie să treci la timpul prezent, apoi la viitor verbele din versurile următoare:

„**A venit** un lup din crâng
Şi **alerga** prin sat …“

Prezent	Viitor

• Înlocuieşte persoana întâi (eu) cu persoana a treia (el). Fii atent şi la schimbarea formei altor cuvinte.

„Eu am (.....) fost la vărul meu (.....). Mie mi-a (.....) plăcut plimbarea cu vaporul. Pe mine m-a (.....) învăţat vărul meu (.....) cum să fac (.....) un zmeu.

Ce mult mi-a (.....) plăcut plimbarea!“

13. Nu repeta aceleaşi cuvinte!

Ca să înţelegi acest lucru, să pornim de la un fragment din compunerea „Veveriţa“, scrisă de un elev ca şi tine.

„**Veveriţa** trăieşte în pădure. **Veveriţa** are o blană roşcată ca focul. **Veveriţa** se hrăneşte cu nuci şi alune.“

Nu e greu să observi greşeala. Cuvântul „veveriţa“ apare în fiecare din cele trei propoziţii. Deci se repetă în propoziţii foarte apropiate.

Să corectăm împreună.

Prima propoziţie va rămâne aşa cum este scrisă. În a doua propoziţie vom înlocui cuvântul care se repetă cu altul care să exprime acelaşi lucru. În loc de „veveriţa“ vom scrie „ea“. Ultima propoziţie va trebui s-o schimbăm puţin, ca să nu fie la fel ca primele două. Iată noul fragment, corectat:

„**Veveriţa** trăieşte în pădure. **Ea** are o blăniţă roşcată ca focul. Hrana preferată **a acestei mici sălbăticiuni** sunt alunele şi nucile.“

• Corectează singur următorul fragment.

„Soarele străluceşte cu putere pe bolta albastră. Soarele încălzeşte pământul. Soarele are raze strălucitoare.“

Fii atent: ultima propoziţie va putea începe cu ajutorul cuvântului „razele“.

Corectare: .....

.....

.....

Dar nu numai cu pronumele (eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele) putem înlocui un cuvânt, spre a nu se repeta. Înlocuiri putem face şi cu alt cuvânt sau grup de cuvinte care au înţeles asemănător.

Exemple:

vulpea (vicleana, roşcata, cumătra, jupâneasa, codata, şireata)

ghiocelul (clopoţelul de argint, vestitorul primăverii, firicelul gingaş)

ploaia (picurii reci, stropii mărunţi/mari, firicelele de apă, bobiţele străvezii)

iepurele (fricosul, urecheatul)

izvorul curge (aleargă, şerpuieşte, se duce, se strecoară, se depărtează, se rostogoleşte)

luna (stăpâna nopţii, crai-nou (luna nouă), regina nopţii)

cartea (bunul prieten, sfătuitor, izvor de învăţăminte, comoară de înţelepciune)

păsările călătoare (migratoare, oaspeţii primăverii, vestitorii primăverii)

14. Esenţialul şi amănuntele

Se consideră a fi esenţial ceea ce trebuie neapărat spus, ceea ce este foarte important şi fără de care compunerea nu ar avea conţinut, ar fi goală şi nu ar trata ceea ce trebuie. Amănuntele sunt date/informaţii care pot lipsi, fiind mai puţin importante. Se poate întâmpla ca, uneori, ceea ce este amănunt într-o compunere să fie esenţial în alta care are un alt subiect. (În compunerea „Veveriţa" descrierea unei nuci este un amănunt, dar în compunerea „Nucul", această descriere devine importantă.)

Ai ascultat şi tu compuneri în care unii colegi au scris despre fapte care nu sunt relevante pentru subiectul compunerii („apoi am mâncat, ne-am îmbrăcat" etc.).

Observaţie!

În descrierea unor personaje, scriitorii recurg la amănunte pentru a caracteriza mai bine şi mai convingător personajul respectiv.

• Însemnează cu + afirmaţiile pe care le consideri esenţiale şi cu – pe cele care pot lipsi din compunerea „Prima ninsoare":

E iarnă. …
Eu mănânc. …
Mâncarea e bună. …
Cerul este plin de nori. …
Cad primele steluţe argintii. …
Privesc dansul fulgilor de nea. …
Fratele meu a spart o ceaşcă. …
Vântul bate pe fereastră. …
Eu îmi voi cumpăra patine. …

15. Nu te rătăci!

Titlul compunerii îţi spune despre ceea ce trebuie să scrii. Nu poţi scrie despre ceea ce n-are legătură cu compunerea. Astfel, nu poţi înfăţişa vulpea într-o compunere despre veveriţă. Nu poţi înfăţişa numai natura în timpul iernii, atunci când ai de povestit „O întâmplare din vacanţa de iarnă".

Alcătuirea **planului de idei** te va ajuta să nu te „rătăceşti", alunecând spre alte subiecte.

Înainte de a te apuca să scrii compunerea, îţi aduni ideile. Le scrii în ordinea în care îţi vin. Apoi le ordonezi într-o înşiruire firească (aşa cum s-a desfăşurat şi întâmplarea, în funcţie de trecerea timpului; sau cum sunt ordonate părţile unui întreg, dacă faci o descriere), astfel încât să fii înţeles cu uşurinţă.

Dacă vei scrie despre „O zi", vei începe cu momentele din dimineaţa zilei respective, continuând, în ordine, cu celelalte momente; dacă descrii un animal, nu începi cu codiţa.

• Ordonează câteva dintre ideile compunerii „O zi la mare".

1. Pe plajă	1. .....
2. Drumul spre plajă	2. .....
3. La amiază	3. .....
4. Întâmplări de pe plajă	4. .....
5. Activităţi de după-amiază	5. .....
6. Înserarea	6. .....
7. Apus de soare	7. .....

• Ordonează câteva dintre ideile compunerii „Oaspeţii primăverii".

1. Păsările refac cuibul.	1. .....
2. A sosit primăvara.	2. .....
3. Păsările recunosc cuibul.	3. .....
4. Oamenii sunt bucuroşi.	4. .....
5. În cuib vor creşte puişori.	5. .....
6. Păsările călătoare se întorc.	6. .....

16. Fii atent cum scrii!

O compunere trebuie să fie scrisă cu atenţie pentru a nu face şi alte greşeli:

a. de punctuaţie,

b. de ortografie.

Deci fii atent la ce scrii, dar şi cum scrii!

Nu uita!

– Scrie data sus, în partea dreaptă, pe primul spaţiu.

– Scrie titlul la mijloc (lăsând un spaţiu după dată). Titlul se scrie începând cu literă mare şi fără punct la sfârşit. Lasă un rând liber după titlu.

– Începe prima propoziţie cu alineat şi cu literă mare.

– Nu înghesui cuvintele la sfârşitul rândului, ci desparte-le corect în silabe.

– Respectă alineatul când treci la o altă parte de compunere sau la o idee nouă.

– Scrie, începând cu literă mare, numele de persoane, ţări, oraşe, ape, munţi, animale, străzi, sate etc.

– Nu omite (nu „mânca“) litere din cuvinte sau cuvinte din propoziţii.

Semnele de punctuaţie sunt: punctul (.), virgula (,), semnul întrebării (?), semnul exclamării (!), punctul şi virgula (;), două puncte (:), semnele citării sau ghilimelele („ “), linia de dialog şi de pauză (–), parantezele ( ), punctele de suspensie (…).

Semnele ortografice sunt: cratima (–), apostroful (’).

– Foloseşte corect semnele ortografice şi de punctuaţie.

– Marchează cuvintele fiecărui personaj cu linie de dialog şi alineat (ş.a.).

• Urmăreşte compunerea unui şcolar neatent. Transcrie compunerea corect, adăugând semnele de punctuaţie care lipsesc.

Colegul meu

Colegul meu se numeşte Alexandru L-am cunoscut încă din clasa întâi

Este potrivit de statură Are părul negru ochii albaştri şi obrajii roşii Are un suflet foarte bun

Ce faci astăzi mă întreabă el în fiecare zi

Eu ţin mult la el şi ne petrecem mult timp împreună

17. Un plan bun, o compunere bună

Aşa cum ai văzut mai înainte, **planul de idei** te ajută să nu te „rătăceşti" prin alte subiecte, să-ţi ordonezi gândurile, să alegi esenţialul. **Planul compunerii este format din ieile compunerii.** Fiecare idee poate cuprinde una sau mai multe propoziţii. **În rânduirea ideilor vei ţine seama de părţile unei compuneri.** Ideile trebuie să se continue una pe alta, astfel încât compunerea să „curgă" firesc, fără întreruperi.

Şi tu singur îţi poţi alcătui planul unei compuneri.

Ideile pot fi propoziţii interogative (întrebătoare), propoziţii enunţiative (cu punct la sfârşit), titluri (redate foarte pe scurt).

Vom alcătui, împreună, planuri pentru cât mai multe compuneri.

Mai înainte însă, aş vrea să reţii ceea ce urmează.

• Pentru a realiza o compunere, nu uita câteva cerinţe foarte importante!

E bine ca aceste cerinţe să fie scrise pe cea de-a doua pagină a caietului tău de compunere. Să le citeşti mereu şi să ţii seama de ele.

Cerinţe

• Respectă:

– cele trei părţi ale compunerii (introducerea, cuprinsul şi încheierea);

– ordinea firească a ideilor;

– bogăţia ideilor, fără a pierde din vedere esenţialul;

– tratarea temei date, conform titlului (fără rătăciri);

– folosirea unui limbaj clar şi corect, dar bogat (prin folosirea unor expresii poetice);

– corectitudinea şi claritatea scrisului (respectarea regulilor ortografice şi de punctuaţie), frumuseţea scrisului (prezentarea sau aspectul lucrării).

18. Înainte de a scrie, gândeşte!

Gândeşte şi apoi scrie, nu invers!

Ai destule observaţii culese. Ţi-ai alcătuit un plan de lucru în care ai cuprins ideile de bază ale compunerii. Urmează să dezvolţi aceste idei, alcătuind propoziţii. Orice propoziţie se alcătuieşte întâi în gând şi apoi se scrie. După ce ai scris propoziţia, o mai citeşti o dată. Dacă nu-ţi place, o corectezi până capătă forma cea mai bună. Dacă ai terminat şi încheierea, citeşte de câteva ori compunerea în întregime. Poţi să mai adaugi sau să scoţi unele propoziţii.

Ca să ajungi la forma „de curat", trebuie să faci una sau mai multe încercări pe caietul tău de exerciţii.

Munca de alcătuire a unei compuneri nu e prea uşoară, dar e plină de bucurii.

Ultima citire a lucrării fă-o cu voce tare. Este important să ştii să citeşti compunerea, pentru a fi înţeles.

Iată că acum putem răspunde la întrebarea „Ce este compunerea?"

Ce este compunerea?

Compunerea-i precum o casă,
Este a ta şi e frumoasă;
Tu ai făcut-o, cu gândire,
Şi-n ea e trudă şi simţire.
I-ai pus, cum şi-alţii au făcut,
O temelie de-**nceput**,
Din care a ţâşnit, în salt,
Zidirea mândră spre înalt.
Din cărămizi, pe lung şi lat,
Cuprinsul casei s-a-nălţat.
Şi-n **încheiere**, tu, pieptiş,
I-ai meşterit acoperiş.
Dar, când mă-ntreb aşa, în mine,
Cum de ieşiră toate bine,
Tu **planul** îmi arăţi îndată,
O schiţă mică, da-nsemnată,
Un gând trimis spre mai departe
Ce-a fost-naintea celorlalte.
Şi-a fost în gând, şi loc de uşă,
Şi de fereastră jucăuşă,
Şi de-ncăperi cât e nevoie
Să poţi să locuieşti în voie.
Ai dat pereţii cu culoare,
Să-ţi placă şi s-adune soare;
Şi-ai pus şi mobila. Visata,
Dorita casă iat-o gata!
E trainică, frumoasă este,
Te muţi în ea ca-ntr-o poveste.

TEKKEN
uploaded by Stef30

ÎNVĂŢĂM SĂ SCRIEM COMPUNERI

A sosit toamna

Alcătuirea unui plan bun înseamnă o compunere pe jumătate făcută.

Planul de idei poate fi oricând schimbat sau completat după bunul tău plac.

Să începem!

Planul de idei

Introducere

Ce anotimp a sosit? Cu ce putem asemăna toamna?

Cuprins

a. Care sunt semnele sosirii toamnei?

Cum încălzeşte soarele?

Ce au făcut păsările călătoare?

Ce se întâmplă în grădină? (cu florile, pomii, legumele, fructele)

Ce se întâmplă în vii?

b. Care sunt activităţile oamenilor în acest anotimp?

c. Ce fac şcolarii?

Încheiere

Ce fel de anotimp este toamna?

De ce îţi place?

În sprijinul tău

Înainte de a trece la scrierea compunerii, citeşte câteva versuri închinate toamnei. Lectura lor te va ajuta să începi lucrul cu mai multă plăcere şi chiar să foloseşti unele expresii frumoase pe care le vei reţine.

„Coboară toamna-ncet din slavă,
Năframa galbenă-i răsare
Şi peste vârfuri de dumbravă
Îi flutură departe-n zare."
(Octavian Goga, *Coboară toamna*)

„Întârziată fără vreme
Se plimbă toamna prin grădini
Cu faldurii hlamidei plini
De crizanteme."
(George Topîrceanu, *Octombrie*)

„Iat-o ... Sus pe deal, la strungă,
Aşternând pământului
Haina ei cu trenă lungă
De culoarea vântului
S-a ivit pe culme Toamna"...
(George Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

• Exerciţii

a. Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *toamnă, de toamnă, astă toamnă* (toamna trecută), *la toamnă* (toamna viitoare), *până la toamnă* (până începe toamna).

b. Completează propoziţiile.

Muntele ..... se ridică în faţa noastră. Vârful ..... era acoperit cu zăpadă ..... . Brazi

..... şi ..... se înălţau către cerul ..... . Poteca ..... ducea spre o stână. De undeva, de departe, venea o adiere ..... de toamnă.

Alcătuieşte o compunere cu titlul Toamna.

Toamna în livadă

Planul de idei

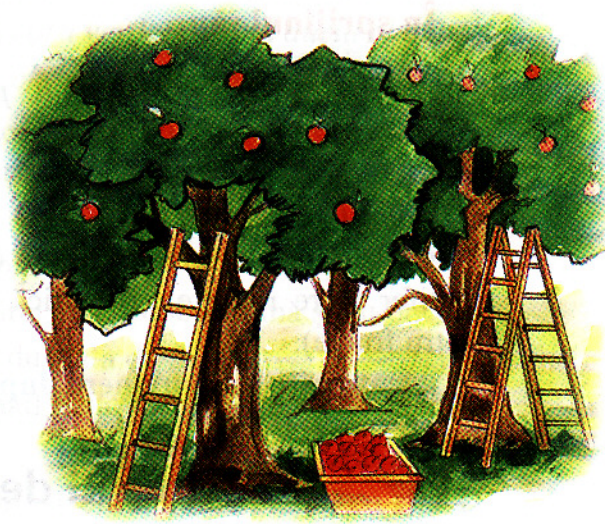

Introducere

1. Ce anotimp a sosit?
2. Ce fel de anotimp este toamna?

Cuprins

3. Ce ne dăruieşte cea de-a treia fiică a anului?
4. Ce se întâmplă în livadă? Cum sunt pomii, fructele, frunzele? Ce comparaţii putem face?
5. Ce munci fac oamenii în livezi? Ce se citeşte pe feţele oamenilor?
6. Cine îi ajută pe culegători?

Încheiere

7. Ce legătură crezi că există între pom şi om?

- **Variante pentru introducere:**

a) „A sosit, în caleaşcă aurită, toamna, cea mai darnică fiică a bătrânului an.“

b) „Regină mândră în culoare

Aduce toamna în frunzare
Rotunde, înroşite mere
Şi gaben-parfumate pere,
Brumate prune;
Şi cât puii
Sunt rotunjimile gutuii.“

c) „A sosit toamna cea darnică cu alai de frunze ruginii şi cu cântece de bucurie.“

În sprijinul tău

Mere ca focul, pere gălbui, prune brumate, gutui cu puf gălbui, frunze ruginii (galbene, roşcate, verzi, arămii), toamna harnică şi de bunuri darnică.

Pomul e ca omul!

• Iată câteva cuvinte înrudite cu substantivul „fruct“ (rod): fructifer (care rodeşte), fructifică (aduce venit), fructieră (vas pentru fructe).

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

Prima zi de şcoală

Introducere

1. Ce anotimp a sosit?
2. Ce se întâmplă cu şcolile?

Cuprins

3. Ce poţi spune despre drumul spre şcoală?
4. Dar despre întâlnirea cu colegii?
5. Cum s-a desfăşurat festivitatea de deschidere a noului an şcolar?

6. Cum ţi s-a părut şcoala? Dar clasa?

Încheiere

7. De ce sunt bucuroşi şcolarii?

În sprijinul tău

Toamna deschide porţile şcolilor. Clasa s-a însufleţit.

Neuitatele clipe ale vacanţei; crestele munţilor cu strălucire de diamant; brazi ce ard ca flacăra verde; nisipul auriu al mării; marama albastră a cerului; chipurile bronzate ale colegilor; glasul blând

• Înainte de a începe să scrii compunerea, citeşte textele care urmează.

„Locul unde era odată şcoala …

Acolo am intrat în freamătul de copii cu teamă şi cu bucurie în întâia dimineaţă, când m-a dus tata de mână.“

(Mihail Sadoveanu, *Domnu' Trandafir)*

„E prima zi de şcoală. Vezi
Ce mândru-s cu ghiozdanu-n spate?
Şi toamna râde prin livezi,
Tufişurile-s vulpi roşcate.

Elevii mari sunt zgomotoşi,
Cei mici trec pragul cu sfială,
Bine-aţi venit, copii frumoşi,
Aici, la draga voastră şcoală…“

(Elena Dragoş, *La şcoală*)

• Poţi folosi diferite extresii şi propoziţii alcătuite cu verbul „a intra“.

intru la şcoală: încep şcoala
parcă a intrat în pământ: parcă a dispărut
îmi venea să intru în pământ: îmi era ruşine
a-i intra cuiva sub piele: a-i câştiga bunăvoinţa
am intrat într-o belea: am o neplăcere, o încurcătură
a intrat în horă: a început ceva

a intrat la cheltuială: a cheltui fără măsură
a intrat în vorbă: a început o discuţie
n-a intrat vremea în sac: mai e timp
a intrat frica în el: s-a speriat, s-a înfricoşat
i-a intrat în sânge: i-a devenit obicei
a intrat la spălat: s-a micşorat
a intrat la apă: a intrat într-o încurcătură

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

Cine aleargă după doi iepuri ...

1. Ce anotimp este? De unde se vede acest lucru?

2. Ce poţi spune despre case, pomi, drumuri?

Unde a ajuns Azor?

Ce a zărit deodată?

Ce-a făcut căţelul la vederea iepurelui?

Ce a mai apărut?

Ce s-a gândit Azor în acel moment?

Ce au făcut iepurii?

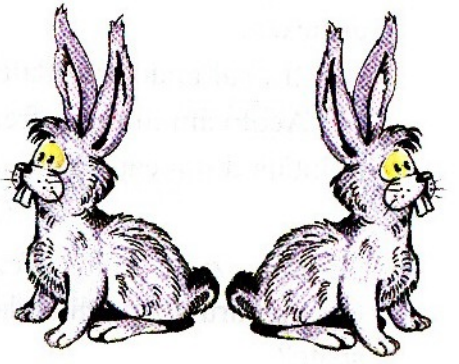

3. Cu ce proverb se poate încheia compunerea?

În sprijinul tău

Copaci de zahăr. Câmp de cristal, căţelul a zbughit-o la joacă. A ieşit tiptil-tiptil. Întinderea lucie, Iepuraşul a împietrit de groază. A o zbughi iute. Se ducea de-a dura ca un bulgăre .

• Observaţie: gândurile căţelului le puteţi reda astfel:

„– Dar iată încă un iepure! Pe care dintre cei doi să-l prind? Dar dacă i-aş prinde pe amândoi?“

• **Exerciţii-joc**

a. Grupează, pe două coloane, acţiunile şi însuşirile: bogat, îmbogăţeşte, încălzeşte, cald, rotund, rotunjeşte, înfrumuseţează, frumos, alb, albeşte, înfloritor, înfloreşte.

b. Găseşte cuvintele înrudite (din aceeaşi familie).

pădure, pădurar, pădureţ, păduros, împădurit, pădurice

munte, ...

copil, ...

lemn, ...

şcoală, ...

învaţă, ...

c. Joc – Cum este?

Conducătorul jocului pune întrebarea: *Cum este ... lupul* sau vulpea, iepurele, zăpada, mama, pădurea etc. Jucătorii scriu cât mai multe însuşiri. Când conducătorul jocului spune „stop", toţi pun creionul jos. Se citesc răspunsurile. Câştigă cel care a dat cele mai multe răspunsuri corecte.

d. Găseşte însuşiri (adjective) care încep cu o literă (se numeşte litera).

„s" (sărac, serios, sever, senin, spumos etc.)

e. Găseşte acţiuni (verbe) care încep cu o silabă (se numeşte silaba).

„ca" (cade, cară, caută)

f. Spune câte un cuvânt care să înceapă cu silaba finală (de sfârşit) a cuvântului spus de mine.

mare – repede – dese – secretar – tartor – tortul etc.

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

Plecarea păsărilor

Introducere

Ce anotimp a sosit?

Ce poţi spune despre vreme?

Cuprins

De ce pleacă păsările călătoare?

De ce se adună ele înainte de a pleca? Ce se sfătuiesc?

Cum părăsesc ele cuiburile?

Cum pornesc la drumul cel lung?

Cât timp şi până unde vor călători?

Ce se poate întâmpla în acest drum greu?

Încheiere

Ce simţi văzând plecarea păsărilor?

În sprijinul tău

Pomii şi-au dezbrăcat straiul verde. Lungul drum către sudul însorit. Păsările duc pe aripile lor cântecele pădurii. Toate ascultă sfatul celor mai bătrâne. Şiruri negre. Strigăte jalnice. Vor veni cu soarele pe aripi.

• Înainte de a începe să scrii compunerea, citeşte versurile care urmează.

Balada unui greier mic

„Peste dealuri zgribulite,

Peste ţarini zdrenţuite,

A venit aşa, deodată,
Toamna cea întunecată …“

(George Topîrceanu,
Balada unui greier mic)

Iată cum descriu unii poeţi plecarea păsărilor.

„Din păduri şi de la baltă,
Zburătoare laolaltă
Poposesc pe înserat
La o margine de sat.
Vin cu larmă potolită
Peste pâlcuri de răchită,
Peste dealurile moarte,
De departe, de departe,
Şi plutind coboară lin.
Parcă ninge din senin!
(Otilia Cazimir, *Vestitorii*)

„… Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Şi norocul meu cu ele.
Şi se duc pe rând, pe rând
Zarea lumii-ntunecând,
Şi se duc ca clipele,
Scuturând aripile.
Şi mă lasă pustiit,
Veştejit şi amorţit
Şi cu doru-mi singurel
De mă-ngân numai cu el!“

(Mihai Eminescu,
Ce te legeni ...)

Înainte de plecare, păsările îşi mai vizitează odată locurile unde şi-au scos puii, ciripesc în jurul cuiburilor şi apoi dispar spre ţărmurile Mediteranei, în Africa, prin bălţile Nilului. În călătoria lor, ele pot parcurge 7-8 mii de kilometri.

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

Minciuna are picioare scurte

Poţi povesti o întâmplare din viaţa ta, care te-a făcut să înţelegi ce încurcături poate aduce minciuna; poţi relata o întâmplare auzită sau închipuită.

1. Când şi cum a apărut minciuna? (Povesteşte o întâmplare din care ai crezut că e mai uşor să ieşi spunând o minciună.)
2. Cât timp a rezistat minciuna?
3. Cum a fost descoperit adevărul?
4. Ce învăţătură ai tras din această întâmplare?

În sprijinul tău

Iată un exemplu.

Ce ruşine!

Alexandru şi Marin
De la şcoală acasă vin.
Zice dintr-odat' Marin:
Hai să ne jucăm puţin!

Într-un ram de corcoduş
Pun ghiozdanele acuş
Şi încing cu sete-un joc.
Timpul însă nu stă-n loc.

Mama-i tare supărată.
Alexandru-n prag se-arată.
– Bunicuţa m-a ţinut
Pe la treburi s-o ajut.

Nu termină vorba bine,
Iată şi bunica vine,
Ca să-l vadă pe băiat,
Că as-noapte l-a visat.

Ce ruşine a păţit
Alexandru, c-a minţit,
Nu e greu de-nchipuit…

Desluşind desenele vei afla un proverb despre minciună. E bine să-l ţii minte.

de

X

nu _ _ _ ~~e~~ ge _ _ ~~n~~ _ _ ~~s~~ _ _ _
l

• Cuvinte înrudite

minciună, mincinos, minciunea (prăjitură)

• Zicători şi proverbe

Minciuna are picioare scurte.

Cu minciuna n-o duci departe.

Ce-i în mână nu-i minciună. (Nu te lăsa ademenit de ce nu e sigur.)

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *cu minciuna, despre minciună, de minciună, minciunii.*

• Povesteşte ca şi când ar fi vorba despre tine, folosind cuvântul „eu“ (persoana întâi).

„**Nicu a plecat** la pădure. **L-a luat** şi pe Grivei. **Nicu merge** înainte, iar Grivei vine după **el**. **Băiatul zăreşte** o ciocănitoare. **Lui îi plac** păsările.“

• Dezvoltă propoziţiile date.

Vântul suflă. Vaporul înaintează. Marinarii privesc. Cerul este albastru. Un cântec se aude. Toţi ascultă.

Scrie co compunere cu acelaşi titlu.

Sfârşit de toamnă

Planul de idei

Introducere

În ce lună a anului ne aflăm?

Cuprins

Cum se vede soarele?
Cum este cerul?
Cum este vremea?
Cum sunt pomii, florile, grădina?
Ce poţi spune despre cântecul păsărilor?
Ce fac animalele pădurii?
Ce fac oamenii?

Încheiere

Ce anotimp se apropie?

În sprijinul tău

„**Văl de brumă argintie**
Mi-a împodobit grădina
Tufelor de lămâiţă
Li se uscă rădăcina.“

(Octavian Goga, *Toamna*)

„Cu **crengile ude** şi **fără veşmânt**
Salcâmii la poartă se-ndoaie.
Pe stradă se plimbă **iernaticul vânt**

Şi fluieră-n tactul aceluiaşi cânt
Şi **plânge cu lacrimi de ploaie**!“

(George Topîrceanu, *Fantezie de toamnă*)

„Ploua întruna, **ploaie măruntă** de toamnă şi bătea un **vânt iute şi rece** care aducea câteodată **nouri albi**, din care săgetau **ace de gheaţă**.

Zilele umede şi reci vesteau apropierea iernii. Grădinile rămăseseră fără verdeaţă.“

(Mihail Sadoveanu, *Opere*, vol. 2)

„Jos prin acele de cetini:
– Nu-mi mai simt picioarele…
Ajutor, săriţi prieteni
Că se stinge soarele!“

(Otilia Cazimir, *Poveşti de toamnă, Cărăbuşul*)

• Ca să aflaţi ce anotimp s-a sfârşit, scrieţi litera de început a primului cuvânt din fiecare vers. Citiţi apoi cuvântul, pe verticală.

… rec cocoarele în rânduri
… mul cade trist pe gânduri
… pa-n picuri de cenuşă
… onoton ne cântă-n uşă
… orii-şi trec cirezile
… ducând zăpezile

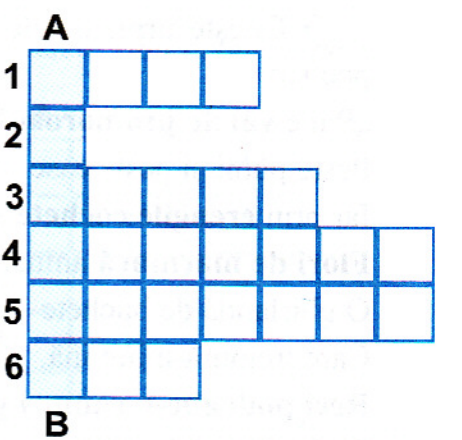

• Completează:

1. Toamnă gri/ … -s mic şi necăjit …
2. Că puteam şi eu s-adun/ … grăunţă …
3. Şi pe … pudrat cu brumă.
4. Ploi … frunze moarte.
5. Tare-s mic şi …
6. A venit …, deodată, toamna …

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

Ninge

Planul de idei

Introducere

Ce anotimp este?
Cum este vremea?

Cuprins

Ce poţi spune despre soare?
Cum este cerul?
Ce au început să facă norii? (Norii au început să cearnă steluţe argintii.)
Cum ninge? (Cu ce putem asemăna fulgii de nea?)
Ce se întâmplă cu pomii, casele, străzile?

Încheiere

Ce simţi tu?

În sprijinul tău

• Citeşte următoarele versuri despre iarnă. Reţine expresii poetice.

„Pune **văl de promoroacă**
Peste pomi şi peste case.
Iar prin **crengile cochete**
Flori de marmură anină,
O ghirlandă de buchete
Care tremură-n lumină,
Reci podoabe-n ramuri goale
Plouă fără să le scuturi,

Ici, **risipă de petale**,
Colo, **roi uşor de fluturi**…“
(George Topîrceanu, *Noapte de iarnă*)

„Sub mustaţa-i albă cerul
a-nceput să sufle gerul.“
(Nichita Stănescu, *Ninsoare*)

„Vine-o pasăre şi coase
în fuioare de mătase
ale norilor atlase
de ţări lungi şi lunecoase …
Vine-o fată şi descoase
tot ce pasărea lucrase
şi cu genele-i lucioase
ninge flori de nea frumoase
şi-apoi le preschimbă-n raze
argintând cărări şi case“…
(Nichita Stănescu, *Iarna*)

• Expresii frumoase: *Se auzeau cântecele vântului de iarnă. Roiuri dese de fulgi albi strălucesc în lumină. O cernere albă se lasă din văzduh. Decembrie a venit cu cerneri de fluturi albi din văzduhul căptuşit cu nori de zăpadă. Casele s-au acoperit cu o pânză albă.*

• Completând, vei descoperi (pe verticală) ce aduce iarna.

1. … îşi picură argintul
Pe ovezele de aur.
2. Ostenit din … bate
Ca un vis pribeag un graur.
3. Floarea-soarelui pe câmpuri
… fruntea-ngândurată

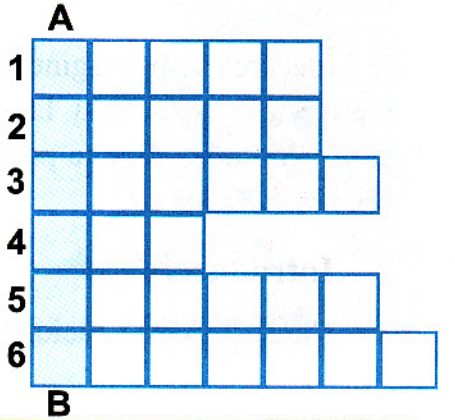

4. Doarme … la irugă
5. Codrul cântăreţi-şi culcă
… trestia bolnavă
6. Rezimat pe coate …
Un cioban întins pe glugă.

Alcătuieşte o compunere după planul de idei. Foloseşte expresii frumoase despre iarnă.

Transformă dialogul în vorbire indirectă.

Alexandru îl întreabă pe Vlad:
– Ţi-ai scris compunerea?
– Nu am scris-o, îi răspunde acesta.
– Şi când o vei scrie?
– După ce vei termina tema la matematică.

Transformă vorbirea indirectă în dialog.

Bunica îl întreabă la Vlad dacă nu a văzut vaza cea albastră. Vlad îi spune că nu ştie nimic despre vază şi se gândeşte că poate a spart-o pisica. Bunica se miră cum de-a putut pisica să ascundă cioburile în dulap.

O poveste cu Moş Crăciun

Încearcă să-ţi imaginezi o poveste cu acest titlu. Iată şi un plan după care te poţi orienta.

Introducere

Cine este Moş Crăciun?

Cuprins

De unde vine el? De ce vine?
Cum este drumul?
Cine îl ajută să ajungă la toţi copiii?

Încheiere

De ce îl iubesc copiii pe Moş Crăciun?

În sprijinul tău

Înainte de a începe să scrii, citeşte cele două poezii despre Moş Crăciun. Ele vor ajuta imaginaţia ta să pornească mai repede la drum. Vei vedea acolo cum arată Moşul, de unde vine, cum ajunge la fiecare, de unde ştie el tot.

Oaspete la drum de seară

Focul trmură-n oglindă
Şi, de cine ştie unde,
Pân' la patul tău pătrunde
Cântec dulce de colindă.

Peste deal cu săniuş,
Moş Crăciun vine acuş:
Trupu-i vechi şi puţinel
Tremură-n cojocel,
Iar sub cuşmă-i râd, ghiduş,
Barba-n cetini pieptănată
Şi mustăţile de vată.
Drumu-i lung şi fără spor

Uite-l, bate la portiţă
Şi întreabă-ncetişor:
N-adormişi cumva, fetiţă?
(Otilia Cazimir)

Moş Crăciun

Dragi copii din ţara asta,
Vă miraţi voi cum se poate,
Moş Crăciun din cer de-acolo,
De le ştie toate-toate…

Uite cum – vă spune badea;
Iarna-n noaptea de zăpadă,
El trimite câte-un înger
La fereastră să vă vadă.

Îngerii se uită-n casă
Văd şi spun – iar Moşul are,
Colo-n cer, la el în tindă,
Pe genunchi o carte mare.

Cu condei de-argint el scrie
Ce copil şi ce purtare:
Şi de-acolo ştie Moşul,
Că-i şiret el lucru mare!
(Octavian Goga)

Alcătuieşte o compunere despre Moş Crăciun

Câinele meu

(descrierea unui animal)

Introducere

Cum se numeşte câinele tău?

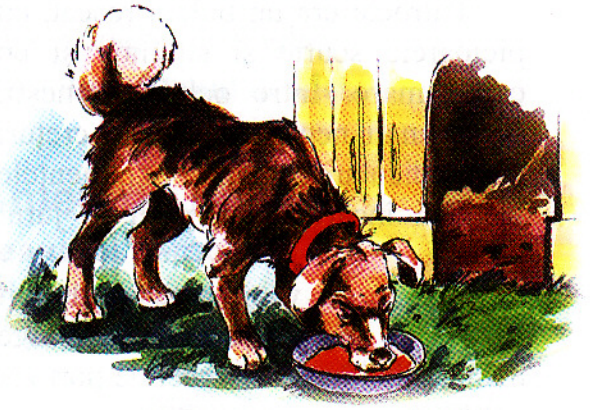

Cuprins

De când îl ai şi de la cine?

Care este înfăţişarea lui?

- rasa, talia, culoarea părului
- cap (ochi, urechi, bot)
- trunchi, picioare, coadă

Cum te porţi cu el? Cum se poartă el cu tine?

Ce întâmplări poţi povesti în legătură cu el?

Ce ai înţeles din aceste întâmplări?

Ce fel de animal este câinele?

Încheiere

De ce iubeşti câinele?

În sprijinul tău

- Citeşte textele următoare. Urmăreşte cum poate fi înfăţişat un animal. Arătând care este înfăţişarea câinelui, spunem că-l descriem.

Patrocle

„Lizuca observă aproape pe prietenul ei, Patrocle, şi-i zâmbi.

Patrocle era un boldei roşcat, cu picioarele scurte şi strâmbe şi cu capul mare. Între ochii omeneşti, sprâncenaţi, negri, avea adânci creţuri perpendiculare şi anii şi experienţele vieţii îi încărunţiseră perii în jurul botului.

Îndată ce văzu surâsul duduii Lizuca, se apropie şi începu a-i linge mâna, plină încă de şerbet de portocale.“

(Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

Câinele este prietenul credincios al omului. Uneori omul greşeşte faţă de câine, dar câinele ştie să fie iertător cu omul.

„Stau jos, îi cuprind capul cu mâinile amândouă şi, uitându-mă în ochii lui frumoşi, îl mângâi peste urechile dulci la pipăit ca mătasea ... îl mângâi numai pe cap ... pe trup nu ... o nu! că poate îl dor încă nedreptele mele lovituri. Că abia acum cu mintea mea de om pricep judecata lui de câine ...“

(I.Al. Brătescu-Voineşti, *Bietul Tric*)

Observaţie: Că un câine are un cap, un trunchi şi patru picioare, este foarte adevărat, dar într-o compunere vom încerca să spunem acest lucru, folosindu-ne de unele cuvinte şi expresii care pot înfrumuseţa descrierea (vezi expresiile din exemplele date).

- Familia cuvântului „câine“

câinesc (dinte câinesc), *câinos* (rău)

- Expresii şi cuvinte legate de cuvântul „câine“

Viaţă de câine (grea); *nu-i numai un câine scurt de coadă* (mai e şi altcineva ca el); *câinele care latră nu muşcă* (cine face gălăgie nu e primejdios); *umblă câinii cu covrigi în coadă* (e belşug).

Câinele este un animal foarte credincios. El răsplăteşte, cu un deosebit devotament, grija şi dragostea omului.

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

Colegul meu de bancă
(descrierea unei persoane)

Introducere

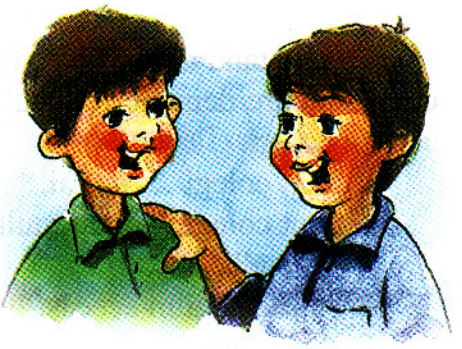

Numele colegului

Locul şi timpul primei întâlniri

Cuprins

Scurte întâmplări din care să reiasă unele dintre însuşirile colegului prezentat.

Însuşiri fizice (înfăţişarea): statura, chipul (păr, ochi, faţă), mersul, vorba, felul de a se îmbrăca

Însuşiri sufleteşti (firea): bun la suflet/rău; modest/lăudăros, harnic/delăsător, respectuos/obraznic; cinstit/necinstit; săritor la nevoie/indiferent etc.

Preocupări (lectură, sport, jocuri, ajutorul în familie, înclinaţii deosebite)

Încheiere

Într-o bancă sunt doi colegi, nu unul!

În sprijinul tău

Observaţie: Redând însuşirile fizice şi sufleteşti ale unei persoane, spunem că-i facem o **caracterizare**.

Ca **statură** o persoană poate fi: înaltă, foarte înaltă, scundă, potrivită.

Părul poate fi: negru ca noaptea (ca abanosul, ca pana corbului), auriu ca spicele verii, castaniu ca fructele castanului, roşcat aşa cum sunt frunzele toamnei.

Ochii pot fi: negri ca murele, albaştri ca cerul de vară (ca floarea de nu-mă-uita), verzi ca marea (ca frunza sau iarba, ca smaraldul – piatră strălucitoare, preţioasă, de culoare verde), căprui ca înserarea.

Atenţie! Gândeşte-te la încheierea compunerii. Ce înseamnă oare colegialitate?! Ce faci tu pentru a fi un bun coleg?

Completând rândurile pe orizontală, vei obţine, pe verticală, cuvântul care denumeşte locul unde se întâlnesc cei doi colegi.

1. Sunt colegi … nu răi.
2. Sunt colegi, ba mai mult, sunt … .
3. Nu e alb, e … .
4. Sunt colegi în aceeaşi … .
5. Nu e dulce, e … .

A

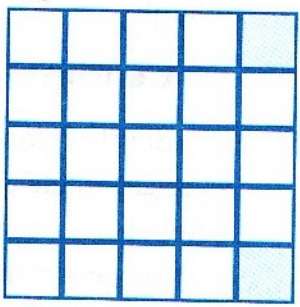

B

• Pe chipul fiecărui om se citeşte starea sufletească pe care o are la un moment dat. Priveşte chipurile, recunoaşte starea sufletească ilustrată, apoi desenează-le.

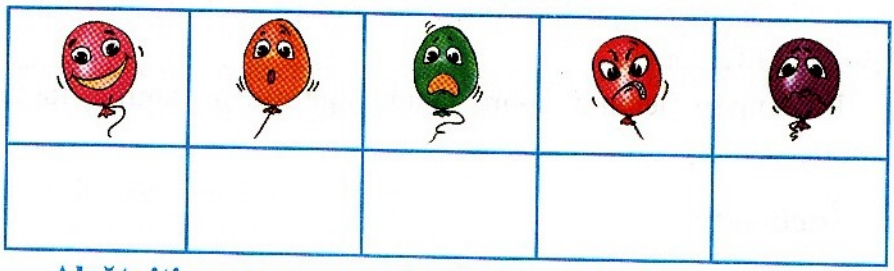

Alcătuiţi o compunere după planul de idei.

Vulpea

Planul de idei

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

1. Ce fel de animal este vulpea? (Dacă ai întâlnit-o în realitate, când şi unde?)
2. Unde trăieşte ea?
3. Care este înfăţişarea vulpii? (corpul, blana, capul, trunchiul, picioarele, coada)
4. Cu ce se hrăneşte? Cum îşi procură hrana? Ce fel de animal este?
5. În ce lecturi se vorbeşte despre vulpe şi despre însuşirile ei?
6. Ce ghicitori, proverbe sau zicători cunoşti despre vulpe?

În sprijinul tău

Înainte de a începe să scrii, gândeşte-te şi la lecturile: „Ursul păcălit de vulpe“, „Vulpea şi cocoşul“, „Judecata vulpii“, „Vulpea şi iepurele“ ş.a.

Ghicitori

Blana roşcată, frumoasă,
Coada-i lungă şi stufoasă,
Vine noaptea prin grădini,
Fură raţe şi găini.

Am blana ca o toamnă ce se lasă
Prin tufele cu foşnet de mătasă
Şi-aşa cum seara se adună lin
Pe la poiată, pe furiş, eu vin.
Că sunt şireată asta ştiţi şi voi,
L-am păcălit pe ursul cel greoi
Şi-mi poartă pică, vrea ca să mă roadă …

De vină cică-s eu, că n-are coadă.
În pas de dans, pe înserat pornesc …
Cred c-aţi ghicit că … mă numesc …

• Încearcă să creezi şi tu o ghicitoare despre vulpe, completând versurile:

Coada e s _ _ _ _ _ _ _,
Blana e _ _ _ _ _ _ _ _,
Stă în v_ _ _ _ _ _,
Şi-ar vrea o g_ _ _ _
O s-o aibă-ndată,
Fiindcă e ş_ _ _ _ _ _.

Alcătuiţi o compunere despre vulpe.

Iepurele şi ariciul

Planul de idei

Introducere

În pădure
Întâlnirea celor doi

Cuprins

Descrierea fiecăruia

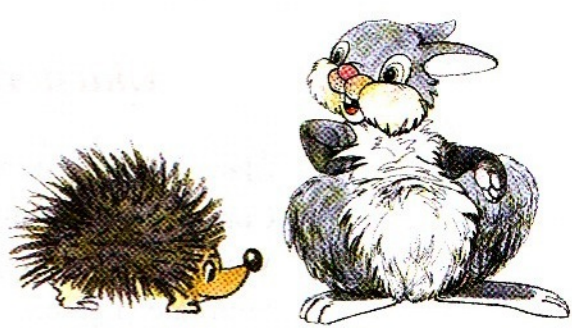

Un dialog (din care să reiasă că iepurele se miră de acele ariciului, gândindu-se ce incomode sunt, iar ariciul se miră de picioarele şi urechile iepurelui, întrebându-l la ce i-ar putea folosi).

Apariţia lupului.

Salvarea fiecăruia cu armele proprii de apărare.

Încheiere

După primejdie, fiecare se gândeşte la dreptatea celuilalt, înţelegându-l.

În sprijinul tău

• Vei face o descriere mai completă a celor două animale, dacă vei citi cu atenţie versurile care urmează.

„Uite, mă, ce arătare!
Nici nu merge, nici nu sare!
Se împiedică de-un hop,
Dă la deal de zici că-i şchiop,
Dă la vale, cade-n bot,
Cu codiţa de-a spinare,
Cu urechile de-un cot!“

Otilia Cazimir, *La iepuri*)

„Alungat ca de furtună,
Cu picioare de lăcustă;
Se destinde şi s-adună
Peste o mirişte îngustă.

A căzut, ba nu! Din goană
Mic, elastic şi urgent
Lâng-o tufă de sânziană
A făcut un compliment.“

(George Topîrceanu, *Un iepure*)

„Aseară prin grădina amorţită
Din tufe de pelin cu frunze mici
A apărut în taină un arici,
O mică vietate ghemuită.

Copiii l-au zărit de pe cerdac
Cum se mişca domol pe sub gutui,
Şi toţi au alergat în jurul lui,
Iar el a-ncremenit pe loc, posac

Cum îl prinsese vremea pe cărare
Ca o perniţă sferică în care
O fată rea, ca să se joace,
A-nfipt o sumedenie de ace!“

(George Topîrceanu, *Ariciul*)

Completând rândurile pe orizontală, vei obţine, pe verticală, denumirea legăturii dintre arici şi iepuraş.

1. _ _ _ bună de băut
2. Frunzişul _ _ _
3. Luna _ _ _, luna florilor
4. Puiul caprei
5. Iedul are un _ _ _ mic, catifelat şi umed
6. Bluza din costumul naţional
7. Sunt patru anotimpuri într-un _ _
8. Păştea o turmă de _ _
9. Apă _ _ _ _ ca gheaţa

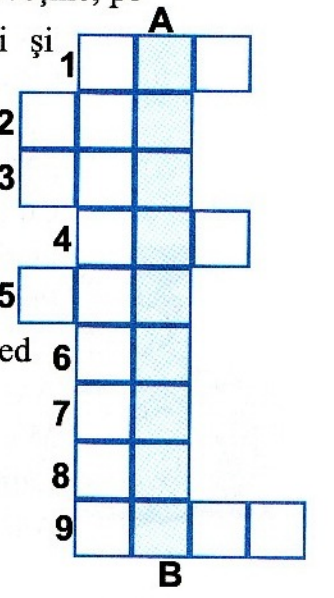

Ghici!

Ghem de spini şi ţepi uscate,
Stă-ntărit ca-ntr-o cetate.

(Tudor Arghezi, *Arici, arici, bogorici*)

Alcătuieşte o compunere cu titlul Iepurele şi ariciul.

Greierele şi frunica

Planul de idei

1. Zi de vară
2. Întâlnirea greierului cu furnica

Înfăţişarea lor

Scurt dialog (din care reiese că cei doi se hotărăsc să lucreze împreună)

3. Munca în doi e mai cu spor

În sprijinul tău

• Reciteşte

„Doar pe coastă, la urcuş,
Din căsuţa lui de humă
A ieşit un greieruş
Negru, mic, muiat în tuş
Şi pe-aripi pudrat cu brumă“.

(George Topîrceanu, *Balada unui greier mic*)

• **Reţine cuvinte şi expresii din textul de mai jos:**

„**Furnica negricioasă, mică la trup** ***îşi trimite în faţă curioase antenele. Ochii caută pretutindeni şi*** *şase picioruşe ca şase firicele* duc cu iuţeală trupul încolo şi încoace. Cară **neobosită şi harnică**, în tăcere, grăunţii mai mari şi mai grei decât ea. Neodihna ei îndeamnă la muncă, fiindcă te simţi ruşinat în faţa acestui neastâmpăr.“

• **Expresii**: *soare arzător, iarba ca peria, poteci numai de ea cunoscute, îi sărea în ajutor, lucrau în înţelegere şi voie bună.*

• **Dialog**

După ce se priviră o clipă, greierele întrebă:

– Încotro, dragă furnică, aşa grăbită?

– Cum să nu fiu grăbită, când o mulţime de treburi sunt pe capul meu. Iarna vine repede şi va trebui să adun provizii.

– Ai dreptate. Şi eu m-am gândit la acest lucru.

– Hai să muncim împreună! Ne vom putea ajuta la greu şi nu ne vom plictisi.

– Gata – sări greierele bucuros.

• Cuvinte înrudite cu substantivul „furnică“

furnicar (muşuroi sau toate furnicile dintr-un muşuroi; mulţime de oameni), *furnicătură* (înţepătură pe piele)

• **Joc**: Cu cine seamănă?

Conducătorul jocului pune întrebarea „Cu cine seamănă …?“ un lucru sau o fiinţă, denumindu-le pe rând. Jucătorii vor scrie cât mai multe asemănări. Când conducătorul jocului va spune „stop“, toţi jucătorii vor lăsa creioanele jos. Se citesc răspunsurile. Câştigă cel care a dat cele mai multe, dar şi cele mai bune, răspunsuri. Se vor aprecia răspunsurile deosebite, neaşteptate, surprinzătoare.

Exemplu: Cu cine seamănă norul? (bradul, spicul, zăpada, pământul, luna noaptea, râul, pădurea, melcul, ariciul etc.)

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

De vorbă cu fulgul de nea

Ca să scri această compunere trebuie să-ţi închipui că micul fulg de nea poate vorbi cu tine, stând liniştit în palma ta. El îţi poate şopti o poveste pe care, ascultând-o, o vei scrie fără greutate.

1. Ninge
2. Un fulg se opreşte în palmă
3. Pare o mică fiinţă (descrie-l aşa cum apare în închipuirea ta)
4. Începe dialogul
5. Fulgul îţi spune povestea (pornind de la jucăuşul strop de apă de râu, popasul la Norul cel Uriaş, întâlnirea cu Moş Crivăţ, mica steluţă şi drumul ei spre pământ)
6. O mică picătură …

În sprijinul tău

Dansul fulgilor – dansul petalelor de cireş. Fulgii se joacă prin aer ca un roi de fluturi albi. Steluţe argintii umplu văzduhul. Ninge des. Zăpada cade ca făina la cernut. Cu o mantie albă se îmbracă pământul. Plopii – fantasme (siluete neclare, par neadevărate) *albe – se pierd înşiraţi în zare. Casele şi-au pus cuşme de nea.*

• Verbul „a cerne“ se poate folosi cu următoarele sensuri (înţelesuri):

– Cern făina.

– Sita nouă cerne bine (ce e nou e bun).

– Stelele cerneau lumina (expresie poetică).

– A cerne (a separa ce e bun de ce e rău).

• Însuşiri

zăpada:	albă	norii:	.....
	pufoasă		.....
	sclipitoare		.....
	argintie		.....
	moale		.....
soarele:	strălucitor	fulgii de zăpadă:	.....
	auriu		.....
	galben		.....
	rotund		.....
	palid		.....
	măreţ		.....
	roşu		.....

Alcătuieşte propoziţii cu ajutorul acestor cuvinte.

• Include în propoziţii cuvintele: *eram, era, am fost, voi fi, erai, eşti, este, vom fi.*

Alcătuieşte o compunere despre un fulg de nea.

O întâmplare din vacanţă

O întâmplare se povesteşte firesc, aşa cum s-a petrecut ea, aşezând propoziţiile în ordine, astfel încât totul să fie clar şi uşor de înţeles.

Se poate folosi vorbirea directă (dialogul), lăsând personajele întâmplării să intervină direct.

Planul de idei

1. Începutul întâmplării (locul, timpul, personajele care apar la început)

2. Desfăşurarea întâmplării

3. Sfârşitul întâmplării şi învăţătura desprinsă

În sprijinul tău

• Se pot relata întâmplări legate de: excursii, plimbări în pădure, pescuit, colindat, un joc deosebit, o faptă bună, o greşeală, un animal, o hotărâre, o carte, un eveniment etc.

Se pot imagina şi întâmplări extraordinare.

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: din întâmplare, la întâmplare (la voia întâmplării), pentru orice întâmplare, despre o întâmplare, întâmplării.

• Înainte de a începe să scrii compunerea, reciteşte întâmplările cu *Pupăza din tei* sau *La cireşe*, scrise de marele povestitor Ion Creangă.

• Înţelesuri diferite ale verbului „a căuta":

– caută pe sora lui,

– a căuta ceartă/ pricină cu lumânarea (a provoca cearta),

– a căuta cu ochii (a cerceta, a urmări),

– a căuta cu gândul (încearcă să-şi aducă aminte),

– îi caută în coarne (îl răsfaţă).

• **Expresii:**

N-ai ce căuta aici (nu ai voie).

Caută-ţi de treabă (nu te amesteca).

Cum explici expresia: *„A căuta acul în carul cu fân"*?

Alcătuieşte o compunere despre o întâmplare din vacanţă.

Vulpea şi găina

Titlul acestei compuneri îţi cere să-ţi imaginezi o întâmplare ai cărei eroi sunt o vulpe şi o găină. Ştii bine că vulpea este duşmanul găinilor şi mai ştii că ea recurge la fel de fel de şiretlicuri pentru a-şi face rost de hrană. Dar în compunerea ta totul se va întâmpla aşa cum vei dori tu.

Iată un plan pe care tu îl poţi modifica sau completa după cum doreşti.

1. Întâlnirea vulpii cu găina
2. Înfăţişarea vulpii şi a găinii

Dialogul dintre două personaje (vulpea cu glas mieros o laudă pe găină pentru frumuseţe şi înţelepciune, invitând-o în vizuina ei; găina spune că vrea să-şi aducă toate suratele la petrecerea din vizuină; vulpea lacomă o lasă să plece).

3. Întoarcerea găinii împreună cu stăpânul şi câinele.

Vai de biata vulpe!

În sprijinul tău

• Expresii formate cu ajutorul cuvântului „vulpe“:

A avea ochi de vulpe (privire vicleană).

A tocmi vulpea din pădure (a vinde ce nu ai).

Însuşirile vulpii:

roşcată, codată, şireată, vicleană, hoaţă, prefăcută.

Însuşirile câinelui

.....

.....

Însuşirile omului

.....

.....

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *vulpii, vulpi, despre vulpe, cu vulpea, pe vulpe.*

Completând rândurile pe orizontală, vei afla unde trăieşte vulpea.

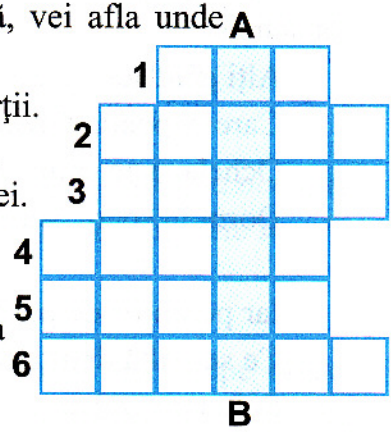

1. Iar ochii i se tulbură de _ _ _ morţii.
2. Cald ca o _ _ _ _ _ a pământului.
3. Căprioara stă jos lângă _ _ _ _ _ ei.
4. Acesta şi-a întins capul cu _ _ _ _ _ mic.
5. Şi limba ei _ _ _ _ _ culcă blana moale.
6. Fiinţa fragedă _ _ _ _ _ _ i-a dat viaţă.

Alcătuieşte o compunere cu titlul Vulpea şi găina.

Veveriţa

1. Când şi unde ai întâlnit veveriţa?
2. Ce înfăţişare are? (trup, blăniţă, cap, urechi, picioare, codiţă)

Ce fel de animal este?

Unde trăieşte şi cu ce se hrăneşte?

3. De ce este îndrăgită de oameni?

În sprijinul tău

• Înainte de a scrie compunerea, citeşte lectura *Veveriţa*, de Mihail Sadoveanu. Reţine expresii, adăugându-le celor care urmează.

• **Expresii**: *ghem de blăniţă de culoarea flăcării; coadă stufoasă adusă pe spinare spre urechi; căpşor mic. Puişor al fagului, al pădurii şi al primăverii. Îi licăresc ochişorii ca două boabe de rouă. Puful ei se desprindea de pe o ramură şi plutea în sus.*

• Completează versurile folosind cuvintele din paranteza de la sfârşit.

Alţi gândaci ..... (ce fel?)
Care-şi poartă fiecare
Ochelarii pe spinare
Dorm în soare, somnoroşii!

Iar pe-un fir de păpădie
Ce se-nalţă drept, din iarbă,
Suie-un cărăbuş ..... (ce fel?)
În hăinuţă ..... (ce fel?)
(aurie, mărunţi şi roşii, cu barbă)

Alcătuieşte o compunere despre veveriţă.

Pisica mea

• **Ghicitoare**

Cine îndrăgeşte jocul
Şi-şi spală mereu cojocul,
Toarce-ntruna cu mult spor
Fără furcă şi fuior?

• Când scrii această compunere e bine să nu te gândeşti la pisică, în general. Gândeşte-te la pisica ta, sau la o anume pisică, pe care ai observat-o cu multă atenţie, pentru a o putea descrie cât mai exact.

Planul de idei

1. Cum se numeşte pisica ta?
2. În ce împrejurare ai observat-o cu mai multă atenţie?
3. Care este înfăţişarea pisicii? (trup, blăniţă, cap, urechi, ochi, mustăţi, picioare, gheare)
4. Ce fel de animal este pisica?
5. Ce proverbe despre pisică cunoşti?

În sprijinul tău

• **Expresii**: *blăniţă moale şi mătăsoasă; scăpărarea ochilor; lumina verzuie din ochi; mieunat lung şi moale; ghearele se odihnesc retrase în perniţe moi.*

• **Observaţie**

Descrierea pisicii (ca a oricărui animal) nu începe brusc, direct. Povestind despre ea, caută un moment când, privind-o cu atenţie, o observi mai bine şi îi poţi reda înfăţişarea (vezi acest lucru în textul care urmează).

„Este o zi ploioasă. Stau în casă şi citesc, ascultând cântecul monoton al ploii. Deodată aud un mieunat prelung. E Miaunica. Se lipeşte de mine, se învârte în jurul meu şi aşteaptă o mângâiere. Dau cartea de o parte şi-o privesc. Blăniţa ei albă şi moale luceşte de curăţenie. Mă priveşte cu ochii ei verzi pătrunzători şi foarte atenţi. Are căpşorul mic, aproape rotund ca o minge. Urechile fine ca două mici frunzuliţe aud şi cel mai mic zgomot. Mustăţile aspre stau de-o parte şi de alta a botului mic şi moale. Începe să se spele. Cu limba ei neobosită ia la rând

blăniţa, curăţind-o de zor. Ghearele stau retrase în pernuţele moi, pe care Miaunica păşeşte neauzită.

După ce termină spălatul începe să toarcă.“ ş.a.m.d.

• Adeseori pisica stă minute în şir la pândă. Ea pândeşte nu numai şoareci …

Motanul pedepsit

Rândunica a plecat
După hrană pentru pui,
Cuibu-i singurel sub streşini
Şi prin curte nimeni nu-i.

Râde sub mustăţi motanul
– Ce noroc! … Păcat să-l scap! …
Iute sus! … Dar poc, o piatră
Îl loveşte drept în cap.

Trist se tânguie motanul:
– Miau şi vai de capul meu!
Petrişor îl ia în braţe:
– Iartă-mă, te rog, căci eu

Te-am lovit, şi rău îmi pare,
Dar de bieţii puişori
Ţie cum nu ţi-a fost milă,
Când săriseşi să-i omori?

(Elena Farago)

• **Exerciţii**

Ordonează cuvintele în propoziţie. Explică înţelesul proverbelor descoperite.

a) nu, pisica, şoareci, cu, prinde, clopoţei

.....

b) rău, blândă, zgârie, mâţa

.....

c) nu-i, joacă, când, acasă, pisica, pe, şoarecii, masă

.....

• Încercuind a doua literă din cuvintele care urmează, vei obţine denumirea unui animal cu care pisica nu se împacă de obicei.

ac, mâncare, oi, intrare, ied, elefant, iepure

.....

Alcătuieşte o compunere despre pisică.

Ghiocelul

Planul de idei

1. Sfârşit de iarnă.
2. Primul ghiocel.
3. Înfăţişarea ghiocelului.
4. Un scurt dialog (închipuit) cu ghiocelul (de unde vine, ce vrea să vestească, de unde a împrumutat culoarea albă etc.).
5. O floare pentru mama!

În sprijinul tău

Ghiocel, gingaşă floare,
De ce ieşi de sub zăpadă,
N-ai văzut că iarna asta
N-a plecat nici din ogradă?

• În realizarea acestei compuneri îţi poţi imagina un dialog cu ghiocelul.

Încearcă să-ţi dai răspunsuri şi la întrebările de mai jos:

De ce floricica ghiocelului are formă de clopoţel?

De ce ghiocelul are floarea albă?

De ce este ghiocelul cea dintâi floare a primăverii?

Răspunsurile la aceste întrebări pot fi imaginate de tine, explicate printr-o poveste (legendă) în care întâmplările adevărate să se împletească cu cele închipuite (fantastice, vezi *Legenda ghiocelului*).

Ghiocelul

Baba Iarna nu se îndură încă să plece de la noi. E frig, dar soarele îşi face loc printre **norii de cenuşă** şi trimite câteva **raze aurii**. E sfârşit de februarie.

Pete mari de zăpadă acoperă ograda. De sub ele, **firicele subţiri** de apă îşi caută locul prin **pământul umed şi negru**.

Dar iată un ghiocel! A ieşit aşa, ca o bucurie în calea mea şi nu ştiu dacă această **suavă floricică** este aici cu adevărat sau e doar **un fulg de zăpadă prins într-un ac de iarbă**? Şi-a desprins din **gluga lui cea verde** capul, **un clopoţel de argint** aplecat către **pământul de catifea**.

– Gingaş ghiocel, nu ţi-e teamă că o să-ţi îngheţe **firicelul subţire de trup**?

– Menirea mea e de a face bucurii oamenilor. De aceea mă grăbesc să fiu primul care să le vestesc sosirea primăverii. Ascultă-mă!

O adiere a venit uşor, mişcând **delicatul clopoţel**, iar eu parcă am auzit un **glas subţire şi mic**:

– Cling! Cling! Cling!

Degetele mele îl mângâie uşor şi numai gândul de a-l pune în palmele mamei mă face să-l desprind de acolo, din **pământul care l-a născut**. Alerg acasă.

– Mamă, vine primăvara! Şi în palmele-i mângâietoare eu pun cea mai gingaşă floare cu care sufletul ei singur se aseamănă.

Zăpada şi ghiocelul
legendă

Când Dumnezeu a făcut toate câte sunt pe pământ, iarbă, buruieni şi flori, le-a împodobit cu tot felul de culori frumoase. Când a făcut zăpada, i-a zis:

– Să-ţi cauţi tu singură culoarea care-ţi place, fiindcă tu umbli peste tot.

Atunci zăpada se duse la iarbă şi-i spuse:

– Dă-mi şi mie culoarea ta verde şi aşa de frumoasă!

Iarba nu vru însă. Rugă apoi pe trandafir să-i dea culoarea lui roşie, strălucitoare. Dar nici trandafirul nu voi. Ceru culoarea albastră de la viorea, culoarea galbenă de la floarea-soarelui. Niciuna nu ascultă rugămintea zăpezii.

Tristă şi amărâtă, zăpada ajunse în dreptul ghiocelului. Către el îşi plânse ea durerea, grăind:

– Nimeni nu vrea să-mi dea culoarea sa.

Ghiocelul, milos, se înduioşă de soarta zăpezii şi-i zise:

– Dacă-ţi place culoarea mea albă, eu o împart bucuros cu tine.

Zăpada primi cu mulţumire darul ghiocelului. De atunci ea poartă veşmântul alb ca al ghiocelului. Drept recunoştinţă, îl lasă să scoată căpşorul afară de cum începe să se arate primăvara.

(I.L. Mitrea,
Legende)

• Urmăreşte înţelesul diferit al cuvântului **fantastic**.
Povestirea este fantastică (ireală, închipuită, imaginată).
Carnavalul e fantastic (extraordinar, măreţ, minunat).
Omul e fantastic (nemaipomenit, extraordinar).
Mi se pare fantastic de scump (foarte scump).
• Creează şi apoi scrie versul al doilea.
Floarea gingaşă, frumoasă
.....

Alcătuieşte în scris compunerea cu titlul Ghiocelul.

A sosit primăvara!

Planul de idei

1. Ce anotimp a sosit?
Cum mai poate fi numit acest anotimp?
2. Care sunt semnele sosirii primăverii? (soarele încălzeşte, apar ghioceii şi viorelele, pomii înmuguresc, se întorc rândunelele etc.)
Care sunt activităţile agricole de primăvară?
Ce fac animalele pădurii?
3. De ce se bucură oamenii? Ce daruri îşi fac ei de 1 Martie?

• Citeşte, mai întâi, câteva versuri închinate anotimpului florilor.

În sprijinul tău

„Se-nalţă abur moale din grădină.
Pe jos, pornesc furnicile la drum
Acoperişuri veştede-n lumină
Întind spre cer ogeacuri fără fum.

Pe lângă garduri s-a zvântat pământul
Şi ies gândacii-Domnului pe zid
Ferestre amorţite se deschid
Să intre-n casă soarele şi vântul.

(George Topârceanu – *Rapsodii de primăvară*)

Semne de primăvară

Pe la sfârşitul lui februarie începură a se topi zăpezile. **Şuvoiuri de lumină** spărgeau **nourii întunecoşi** şi **potopul de raze** se revărsa pe pământ. **Petice negre** se iveau ici-colo pe dealuri, creşteau, cucereau tot mai mult **pânza albă** a iernii; iazul se umflase din mal în mal şi peste apa tulbure se roteau stoluri mari de nagâţi.

Dădură mugurii, se zbici pământul; plutea **boarea caldă** a primăverii, cu miros de **pământ umed**.

Cu martie veniră cocostârcii, rotindu-se pe deasupra smârcurilor; rândunelele săgetau prin nesfârşitul de lumină aurie.

(Mihail Sadoveanu, *Opere*, vol. 2)

Trei zile bătuseră **vânturi sunătoare** de la miazăzi, pământul se zbicise, şi-n dumbrăvioara din marginea satului, la malul Siretului, începuseră **să înflorească galbeni cornii**. [...]

– Uite cocostârcii! ...

Dincolo de mal, într-un smârc umblau cu **paşi rari** cocostârcii cu **pliscuri portocalii**. Apoi pe deasupra crângului trecu cu zbor şuierător un cârd de raţe. Veniră din susul râului fâlfâind rar din aripile lor ascuţite şi doi **pescăruşi albi**. În **dumbrava plină de lumină** văzui deodată zburând şi **fluturi roşii** – şi-n singurătatea care ne împresura era ceva blând şi dulce, ca-ntr-un basm al copilăriei.

(Mihail Sadoveanu,
Un om necăjit)

Pentru tine, primăvară...

Şiruri negre de cocoare
Ploi călduţe şi uşoare,
Fir de ghiocel plăpând,
Cântec legănat de vânt,
Sărbătoare ...
Zumzet viu prin zarzări, oare
Cântă florile la soare?
Că pe crengi de floare pline,
Nu ştii: flori sunt, ori albine?
Pentru cine? ...
Pentru tine, primăvară,
Care-aduci belşug în ţară,
Care vii
Peste câmpii
Cu bănuţi de păpădii
Şi cu cântec de copii!

(Otilia Cazimir)

• Cuvinte şi expresii formate cu ajutorul substantivului *primăvară* sau a cuvintelor înrudite cu acesta.

La primăvară (în primăvara viitoare)

Astă-primăvară (primăvara trecută)

Primăvara vieţii (tinereţe)

Vânt primăvăratic (vânt călduţ, adiere)

S-a împrimăvărat (a venit primăvara)

Rebus ... înmiresmat

1. Somnoroase … pe la cuiburi se adună.
2. Se ascund prin …
3. Aievea parc-o văd aici/ …firavei bunici.
4. Peste-a nopţii feerie se ridică … lună.
5. Totu-i vis şi …
6. Şi de crunta-mi … tu te aperi c-un toiag?
7. Peste fagi cu vârfuri sure/A căzut … rece.
8. Dar acu' vei vrea cu oaste şi … ca să ne certi?
9. Fie-ţi îngerii …

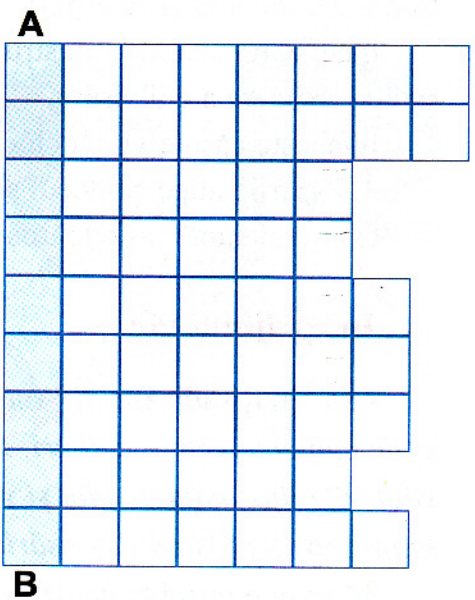

Alcătuieşte o compunere cu titlul A sosit primăvara.

Oaspeţii primăverii

• Citeşte poezia *Oaspeţii primăverii*, de George Coşbuc.

Planul de idei

1. S-a întors primăvara.

2. Se petrec schimbări în natură.

Păsările călătoare revin în ţara noastră – locul lor de baştină (loc unde fac ouă şi scot pui).

Începe munca de construire sau de refacere a cuiburilor.

În aceste căsuţe vor fi clocite ouăle şi vor ieşi puii.

3. Păsările aduc cântecul şi voia bună.

Oamenii sunt mai bucuroşi.

În sprijinul tău

• **În sprijinul tău:** *din sudul însorit; codrii lipsiţi de frunze şi de cântec; vechile cuiburi; zarea albastră; nopţile cu poezie, vânturile line, caldele ploi şi veselia; foşnetul de mătase al aripilor obosite; Odată cu păsările vin şi florile în câmpie.*

• Cuvinte înrudite cu substantivul **pasăre**.

– *păsărele* (păsări mai mici)

– *păsărar* (crescător de păsări)

– *păsărărie* (prăvălie cu păsări)

– *păsăret* (mulţime, neam păsăresc)

– *păsăroi* (bărbătuş)

– *păsărică* (pasăre)

• Alcătuiţi propoziţii folosind cuvintele care fac parte din familia cuvântului „pasăre“.

• **Completează propoziţiile care urmează.**

Soarele ..... a răsărit. Vântul ..... aleargă pe câmpia ..... . Pădurea ..... se umple de viaţă. Susurul ..... al izvoarelor se aude ca un suspin ..... . Frunzele ..... foşnesc ca o mătase.

Alcătuieşte o compunere despre oaspeţii primăverii.

De vorbă cu o rândunică

Planul de idei

1. Ce schimbări ai observat că s-au petrecut în natură?

2. Unde şi când ai văzut rândunica?

Care este înfăţişarea ei?

Ce ai vrea să ştii despre ea? Ce o poţi întreba?

3. Ce ai înţeles din povestea ei? Ce hotărâre ai luat?

În sprijinul tău

Azi am văzut întâia rândunică:
O slovă ascuţită, subţirică,
Cu care mâna nu ştiu cui
Înseamnă pe albastrul cerului
Că iar e primăvară.

(Otilia Cazimir, *E primăvară iar ...*)

• **Observaţie:** Întâlnirea cu rândunica poate avea loc pe înserat, când ea, obosită după o zi de muncă (la repararea cuibului de sub streaşină), se află într-o clipă de odihnă. Atunci poate vorbi cu tine şi-ţi poate povesti despre drumurile lungi şi pline de peripeţii.

• **E bină să ştii că ...**

Rânduneaua este un zidar neîntrecut. Ea ştie să culeagă pământul moale, să-l mestece cu firişoare de iarbă sau paie şi să lipească foarte bine acest amestec în aşa fel ca el să nu cadă. Clădeşte treptat. Pune, ca şi omul, temelia cuibului şi aşteaptă până se usucă. Clădeşte mai departe şi din nou aşteaptă să se usuce. În zilele ploioase, construcţia înaintează greu. Pentru construirea unui cuib, rânduneaua face cam 500 de transporturi.

Rândunelele sunt păsări unite, care ştiu să se ajute la nevoie. Iată o întâmplare adevărată.

Rândunelele

Din viaţa rândunelelor, cunosc un fapt divers, interesant.

O familie a plecat în concediu pentru o lună şi a închis bine casa. La reîntoarcere, au rămas surprinşi, găsind într-o cameră dinspre curte o rândunică ce zbura de colo până colo. Pesemne că o închiseseră la plecare fără să-şi dea seama.

Dar oare cum de nu murise, rezistând timp de o lună fără hrană şi fără apă?

• Încearcă şi tu un răspuns. Apoi citeşte mai departe răspunsul meu.

O vecină din aceeaşi curte le-a lămurit taina:

Un ochi de geam avea o foarte mică spărtură, cât degetul, făcută de o praştie. Pe acolo, rândunelele de afară i-au adus

mâncare şi apă, hrănind-o ca pe puişorii care nu ştiu încă să zboare.

Venind stăpânul casei, i-a dat din plin seminţe şi ... libertate.

(M. Sevastos, *Istorisiri adevărate*)

• Spunem *rândunea* sau *rândunică* şi *rândunel*.

• Tot rândunică se numeşte şi ultima dintre cele cinci pânze ale unui catarg, aşezată în vârful acestuia.

• Află înţelesul unor grupuri de cuvinte formate cu ajutorul cuvântului „rând".

rând (şir de lucruri, fiinţe)
pe rând (unul după altul)
în primul rând (înainte de toate)
a fi în primele rânduri (a fi pe un loc de frunte)
a citi printre rânduri (a pricepe ce nu se spune)
la rândul meu (din partea mea)
în atâtea rânduri (de atâtea ori)
în rând cu cineva (pe aceeaşi treaptă, alături)
om de rând (din popor, obişnuit, fără rang)
rânduială (obicei)

Alcătuieşte o compunere după planul de idei.

Mama, fiinţa cea mai dragă

Planul de idei

1. De ce este mama fiinţa cea mai dragă?
2. Care este înfăţişarea mamei? (statura, chipul, îmbrăcămintea)

Care sunt însuşirile sufleteşti? (bunătatea, răbdarea, înţelegerea, exigenţa, înţelepciunea)

Ce întâmplări deosebite nu poţi uita? (Cum s-a purtat mama în acele împrejurări?)

3. Ce îi datorezi mamei? Cât timp te vor însoţi sfaturile ei?

În sprijinul tău

• Înainte de a începe să scrii, citeşte textele care urmează.

Reţine modul firesc de a povesti. Desprinde unele însuşiri care se potrivesc şi mamei tale, reţine expresii deosebite.

Mama

Erau trei sărmani; doi copii şi-o mamă.
Şi pâine! … un singur codru-ntr-o maramă.
Mama-l frânse-n două şi dete pe rând
La fieştecare câte-o părticea.
– Mamă! atunci copiii ziseră plângând,
Ţie ce-ţi rămâne?
– Voi, răspunse ea.
(Alexandru Depărtăţeanu, *Mama*)

• Însuşiri sufleteşti care se desprind: bunătatea, dărnicia, iubirea, puterea de sacrificiu.

„Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi şturlubatic şi copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Şi mama, care era vestită prin năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nouri după o ploaie îndelungată. «Ieşi copile cu părul bălan afară şi râde la soare, doar s-a îndrepta vremea.» Şi vremea se îndrepta după râsul meu …

Aşa era mama în vremea copilăriei mele plină de minunăţii, pe cât mi-aduc aminte, şi-mi aduc bine aminte, căci braţele ei m-au legănat când îi sugeam ţâţa cea dulce şi mă alintau la sânu-i

gângurind şi uitându-mă în ochii ei cu drag! Şi sânge din sângele ei şi carne din carnea ei am împrumutat, şi a vorbi de la dânsa am învăţat. Iar înţelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.“

(Ion Creangă,
Amintiri din copilărie)

• Însuşiri care se desprind: hărnicia, răbdarea, dragostea.

Cea mai scumpă de pe lume

Spune-mi care mamă-anume
Cea mai scumpă de pe lume?
Puii toţi au zis de păsări,
Zarzării au zis de zarzări,
Peştişorii de peştoaică,
ursuleţii de ursoaică,
şerpişorii de şerpoaică,
tigrişorii de tigroaică…
Mânjii toţi au zis de iepe,
firul cepii-a zis de cepe,
nucii toţi au zis de nucă,
cucii toţi au zis de cucă,
toţi pisoii de pisică,
iară eu, de-a mea mămică.
Orice mamă e anume
Cea mai scumpă de pe lume!

(de Nichita Stănescu)

• Află înţelesurile unor grupuri de cuvinte formate cu ajutorul cuvântului „mamă“.

mama-pădurii (personaj rău din basme)

o mamă de bătaie (o bătaie bună, straşnică)

de mama focului (foarte tare, extraordinar)

• Alcătuiţi propoziţii cu expresiile date mai înainte.

• **Rebus**

Un nume drag

1. Ochi negri ca …
2. Spice galbene ca de …
3. Înalt ca un …
4. … ca zăpada.

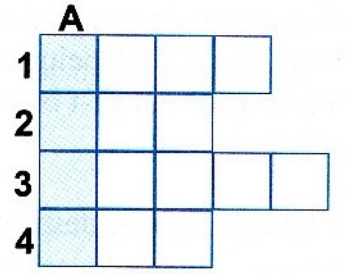

• Încearcă să scrii o strofă închinată mamei tale.

Eşti cea mai b_ _ _
Şi cea mai d_ _ _ _,
Ca tine nu-i alta
În lumea î_ _ _ _ _ _ _.

Alcătuieşte o compunere despre mama ta.

Învăţătoarea mea
(Învăţătorul meu)

Planul de idei

1. Când şi cum ai cunoscut-o pe învăţătoarea ta?
2. Care este înfăţişarea ei?
Care îi sunt însuşirile sufleteşti?
Ce întâmplări te-au legat şi mai mult de învăţătoarea ta?
3. De ce o stimezi?

• Gândeşte-te de unde vine numele de învăţător.

În sprijinul tău

• Citeşte următoarele versuri închinate învăţătoarei.

Învăţătoarei

ând mama a venit la şcoală-n toamnă
Eram un ţânc sfios şi mic;
M-aţi mângâiat pe creştet,
Doamnă,

Şi, parcă m-am simţit voinic.
Nu aţi văzut în ochi de stele
Bobiţe calde de mărgele,
Sau le-aţi văzut, acum ştiu clar,

Dar le-aţi închis într-un sertar.
Ce caldă mână mi-aţi întins!
Şi-am scris şi am citit cu spor.
Nimic în viaţă nu-i uşor!
Să fim destoinici ne-aţi pretins.

O dată, poate, aţi lipsit,
Ce mult atunci ne-am necăjit,
Că e uşoară truda noastră
Doar sub privirea dumneavoastră.
Şi în dulapuri, ferecate,
Sunt toate pozele-ncuiate,
Le-aţi adunat ca pe mărgele,
Dar noi am învăţat din ele.

Acum când primul an s-a dus
Ca soarele către apus,
Pe când ne înălţăm c-o treaptă,
Vă sărutăm mâna cea dreaptă

Şi vă aducem, Doamna noastră,
Tot cerul într-o floare-albastră!

• A stima pe cineva înseamnă a avea o atitudine de respect sau de consideraţie pentru meritele acelei persoane.

Urmăreşte un fragment din una dintre cele mai frumoase scrieri despre învăţător.

Domnu' Trandafir

Nu-l văzusem de mult pe domnu' Trandafir. Îmi închipuiam că e pensionar, că trebuie să fi îmbătrânit. Eu îl vedeam însă tot ca odinioară: **înalt, bine legat, cu mustăcioara neagră**, pe care şi-o tundea întotdeauna scurt, zâmbind cu bunătate, încruntându-se câteodată, insuflându-ne un respect nemărginit.

Mai cu seamă explicaţiile la istorie erau minunate. Pe sub tavanul scund al clasei treceau eroii altor vremuri în cununile lor de neguri. Îi urmăream înfiorat, auzeam parcă freamătul luptelor şi, acasă, îi visam o noapte întreagă.

Uite, şi acum mi se pare că Domnu' nostru a fost un om deosebit. Îi scânteiau privirile şi era şi el mişcat când ne spunea despre mărirea strămoşească. Când făcea un semn cu mâna, aşa, într-o parte, parcă ridica o perdea de pe trecut, şi eu vedeam tot ce spunea glasul lui …

.....

Îmi aduc aminte ce zarvă a fost când, într-un rând, s-a zvonit că pe Domnu' nostru are să-l mute într-o comună, peste Siret. Ne-am strâns sara toţi băieţii, am vorbit, unii plângeau şi am luat o hotărâre mare, să ne ducem şi noi cu Domnu' peste Siret.

Dar Domnu' nu s-a dus nicăieri; a rămas acolo pe pământul nostru; şi în pământul nostru l-au şi îngropat.

(Mihail Sadoveanu)

• Cuvinte înrudite cu verbul „a învăţa":

învăţare (munca de a afla, de a şti, de a reţine),

învăţat (om care ştie multe),

învăţăcel (şcolar, elev),

învăţătură (concluzie trasă dintr-o întâmplare sau munca de a învăţa),

învăţământ (procesul de învăţare în şcoli),

învăţătorime (mulţimea învăţătorilor).

Reţine! Ucenicii se adresau Mântuitorului folosind cuvântul sfânt „Învăţătorule".

Învăţătura

Învăţătura e averea
Ce pururea o duci în gând
Şi fără raza ei, puterea
E doar un colb purtat de vânt.
Învăţătura-i o comoară
Ce nimeni nu ţi-o poate lua
Îşi va spori podoaba rară,
Cu cât împarţi mai mult din ea!

(Nicolae Tăutu, *Învăţătura*)

Alcătuieşte o compunere despre doamna învăţătoare.

O faptă bună

Planul de idei

Când şi unde s-a petrecut întâmplarea?

Care a fost desfăşurarea momentelor întâmplării?

Când ai intervenit tu şi cum?

Care este sfârşitul întâmplării? (Dacă a mai intervenit ceva de atunci, legat de întâmplarea respectivă.)

Proverb:

Pomul se cunoaşte după roade, iar omul după fapte.

Pentru a redacta această compunere trebuie să cauţi printre faptele tale una care să însemne un bine făcut cuiva.

Orice copil a făcut o faptă bună.

Compunerea aceasta se bazează deci pe întâmplări adevărate, nu imaginate. Scrie sincer, cinstit, fără să te lauzi. Atunci când este vorba despre tine, relatează (povesteşte) întâmplările fără a-ţi pune singur în evidenţă însuşirile sufleteşti (sunt bun, harnic, săritor etc.). **Lasă-i pe alţii să facă aprecieri despre tine!**

Va trebui să completezi planul dat şi cu alte idei, gândindu-te la conţinutul compunerii tale.

În sprijinul tău

• **Cuvinte şi expresii:**

fapt

fapt (întâmplare reală, adevărată); *de fapt* (în realitate); *faptul zilei* (începutul zilei); *pus în faţa unui fapt împlinit* (obligat să accepte ceva).

bun

om bun (care face bine, se poartă bine); *bun la inimă* (milos); *a ajuns pe mâini bune* (pricepute); *a făcut una bună* (o poznă); *bună treabă!* (frumos, n-am ce zice); *bun de gură* (vorbăreţ); *o ţine una şi bună* (susţine insistent); *a făcut cu bună credinţă* (conştient, ştia ce face); *este de bună credinţă* (sincer, nu ascunde nimic); *bună-cuviinţă* (bună creştere, purtare cuviincioasă, plină de respect, cu politeţe).

Ursul
(o întâmplare – fragment)

Petrică păstorul, cu capul gol, cu părul vâlvoi şi cu ochii rătăciţi vorbea speriat:

– A dat ursul! A dat ursul! A ieşit din râpă şi a sărit peste Joiana noastră cea roşie.

– Cum se poate una ca asta? Ce spui tu, copile? A omorât-o?

– N-a omorât-o, strigă păstoraşul, că nu l-am lăsat eu. Dar de trăit nu cred să mai trăiască. Când am văzut că a apucat-o, m-am dus asupra lui, cu bâta. Şi atunci ursul a vrut să mă mănânce pe mine!

– Vai! Iisuse Hristoase!

– Când am ţâpat în el bâta, urmează Petrică, şi-am zbierat la el să lase pe Joiana pentru că-i a noastră, el a stat şi-a întors capul către mine.

– Cine a întors capul?

– D-apoi cine? Dihania! A lăsat juninca şi ia aşa s-a uitat la mine. S-a uitat ţintă. Ce-a zis? Dacă las juninca, musai să te îmbuc pe tine. A lăsat juninca şi a venit la mine. Eu am dat fuga la brad şi m-am suit în brad. Dar nu era chiar un brad; era un brădui. De-acum, îi zic eu în sinea mea, ai să mănânci pe dracu; pe mine nu mă mai ajungi tu aici în vârf. Grăia şi ursul mormăind. Nu ştiu ce spunea. Vine la brad şi prinde să-l scuture. [...]

– Vâi! Mamă!

Cât ce-am răcnit eu „vâi mamă!“, ursul n-a mai fost sub mine. Şi-a dat drumul jos şi s-a dus la dracu!

(Mihail Sadoveanu,
Valea Frumoasei)

Alcătuieşte o compunere despre o faptă bună.

Ploaia

(descrierea unui fenomen al naturii)

Pentru a realiza o compunere cu acest titlu e nevoie să fi ascultat cu adevărat cântecul monoton al ploii, să fi privit căderea picurilor pe iarbă, pe pământ, pe frunzele copacilor, în fereastră. Este nevoie să fi văzut cerul înainte de începerea ploii, cu oştirile cenuşii de nori şi să-i fi urmărit limpezimea după ce răpăitul ploii a încetat, iar undeva, pe un colţ de cer, a apărut curcubeul.

Sunt ploi repezi de vară şi ploi lungi de toamnă. Tu povesteşte despre o ploaie de vară pe care ai observat-o cu adevărat, de la început la sfârşit.

Planul de idei

1. Se apropie ploaia.
2. Începe să picure.
Plouă cu adevărat.
Ploaia se opreşte.
3. Totul se luminează.

În sprijinul tău

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *pe ploaie, în ploaie, despre ploaie, ploii.*

• Include în propoziţii cuvintele înrudite cu cuvântul „ploaie“: *ploicică, ploioasă, plouat.*

• **Exemple:**

Ploaia

„De sus, din **nourii de păcură**, tot cernea ploaie rece."

(Mihail Sadoveanu)

„**Nourii** de pe boltă se îngroşau, **mâncau albastrul cerului**. De sus **ploaia** curgea tot mai **deasă, măruntă şi caldă**."

(Mihail Sadoveanu)

„Ploaia contenea. De la asfinţit, din munţi, izvorau săgeţi lungi de **aur**, fulgerând în sus, în nouri, şi în jos, în **oglinzile de apă**."

(Mihail Sadoveanu)

Viscolul

enea un **vânt aspru**, care **frigea obrazurile ca un brici ,,rău ascuţit**. Cu el năpăstuiră şi **valurile de zăpadă măruntă**. Câteodată se întuneca lumea în **marile vârtejuri albăstrii**, care suiau omătul de pe pământ înapoi spre nouri. Pe crestele dealurilor năvăleau **talazuri uriaşe**, se înălţau în **răsfrângeri tremurătoare**, ca o **stropire de spumă**, apoi se rostogoleau într-o **cernere viforoasă** în văi."

(Mihail Sadoveanu)

„Pe la începutul lui decembrie, într-o bună dimineaţă, **cerul se posomorî**, se **căptuşi cu plumb** şi **ciorile începură a se văita** pe sub nourii cenuşii.

Şi o **suflare aspră** de vânt veni; vârtejuri se iscară ridicând spre **cerul posomorât stâlpi rotitori de praf**. Pe urmă, în undele reci, începură a rătăci tremurând **fulgi, flori îngheţate**.

Şi vârtejurile deodată se înălbiră; vântul venea vijelios izbind în geamurile mari cu **aripi de puf**; zguduia cercevelele, şuiera, ţipa, strecura în toate sufletele fiori. **Pomii rari, goi, negri** se cutremurau în toate părţile, parcă voiau să se smulgă din rădăcini."

(Sadoveanu)

Alcătuieşte o compunere despre un fenomen al naturii.

Cartea, prietena mea

Carte – freamăt de frunze în vară,
Cântec alinător de vioară,
Aripă-albastră, boare de cetină,
Carte, slovă şi gând şi prietenă.

Planul de idei

Ce este o carte? Cine o scrie?

Ce poţi cunoaşte cu ajutorul cărţii? (trecutul îndepărtat, vitejia străbună, viaţa plantelor şi a animalelor, ţări şi popoare îndepărtate, cuceririle ştiinţei, întâmplări ştiinţifico-fantastice, lumea basmelor, a poeziei etc.)

De ce este cartea prieten al omului?

Ce gânduri ai faţă de carte şi de cei care o scriu?

În sprijinul tău

• Expresii formate cu ajutorul cuvântului „carte".

om de carte, cărturar (persoană care citeşte mult)

vorbeşte ca-n carte (ca un om învăţat)
s-a pus pe carte (s-a apucat de învăţat)
cum scrie la carte (aşa cum trebuie)

- Alcătuieşte propoziţii cu expresiile date mai înainte.
- Caută proverbul. Scrie-l mai jos.

la	de	şi
Ai	nu	pe
iar	ai	parte.
carte	o	cu

- Găseşte însuşiri pentru cuvântul carte.

Ci- ~~p~~ _ _ _ _ _ ~~u~~ _ _ _ -te.
t

- Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *carte, cărţi, din carte, în carte, despre carte, cărţilor.*

Alcătuieşte o compunere cu titlul „Cartea, prietena mea".

În excursie

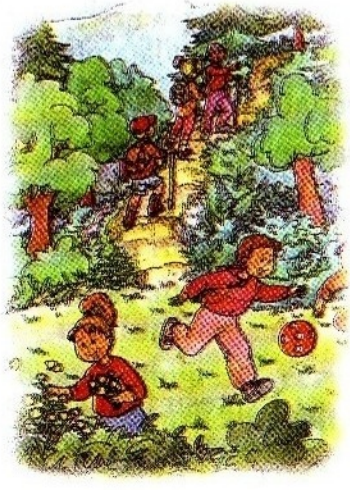

În locul acestui titlu tu poţi trece chiar denumirea locului unde ai făcut excursia: La Buşteni, La Cheile Bicazului, Sinaia, Pe Bucegi etc.

Nu poţi scrie compunerea până nu ai făcut o excursie şi nu ai observat cu atenţie tot ce ai vizitat. E bine ca în orice excursie să ai cu tine şi un

carneţel în care îţi poţi nota anumite date pe care nu le poţi reţine prea uşor, dar care îţi sunt necesare în realizarea unei compuneri complete şi convingătoare. Îţi poţi nota şi unele observaţii şi impresii spre a nu le pierde din vedere până în momentul realizării compunerii. E bine ca o compunere cu această temă să o scrii în primele zile după ce ai venit din excursie. Atunci imaginile şi impresiile culese sunt încă proaspete.

Planul de idei

1. Fixarea datei şi a locului excursiei.
Pregătirea excursiei.
2. Momentul plecării (despre locul de plecare, momentul zilei, buna dispoziţie a tuturor)
Drumul la ducere
Punctul sau punctele de popas (descrierea lor)
Drumul la întoarcere
Sosirea
3. Impresii

În sprijinul tău

Impresiile din excursie sunt **ceea ce rămâne în gând şi în suflet** (în simţire): imagini frumoase, sentimente, păreri.

Sentimentele sau simţămintele omului (ceea ce simte el legat de fapte, întâmplări, fenomene, fiinţe) pot fi: dragoste, admiraţie, respect, veneraţie, înţelegere, milă, ură, dezaprobare ş.a.

- Numeşte sentimentele pe care le poţi avea faţă de:

mama: .....;
un lucru foarte frumos (un tablou): .....;
doamna învăţătoare: .....;
eroii neamului: .....;
un bolnav: .....;
un bătrân: .....;
leneşi, mincinoşi: ..... .

• Ordonează silabele în două cuvinte şi vei afla un sfat.

cro- O- te teş- na- ra! tu-

• Urmăreşte lecturile date. Observă cum sunt înfăţişate locurile vizitate de fiecare autor.

Curtea de Argeş

n amurg sosim la Curtea de Argeş. Cine-ar mai zice azi că acel orăşel retras, liniştit, cu căsuţele lui joase, împrăştiate pe coasta unui deal a fost odinioară capitala ţării! [...]

Şi totuşi, călători din toate părţile lumii se abat cu drag prin părţile acestea. Ei vin să vadă minunata zidire care-ntrupează visul voievodului-artist de acum patru sute de ani.

În mijlocul unei lunci ce se aşterne puţin mai sus, pe malul stâng al Argeşului, la poalele Carpaţilor, ca din vrăjirea unor basme, răsare uimitor de frumoasă, cu turlele ei zvelte aurite, încinsă de brâie albe sculptate-n piatră, strălucitoare ca un juvaer, mândra biserică a Curţii de Argeş, ridicată pe la începutul veacului al şaisprezecelea, de înţeleptul şi cuviosul Domn Neagoe Basarab ... zidită toată în piatră, îmbrăcată ca o reţea de sculpturi migălite cu rară măiestrie, clădirea-ntreagă pare c-ar fi dintr-o bucată, şi din orice parte o priveşti, îţi înfăţişează una dintre cele mai frumoase biserici ale răsăritului creştin.

Vechea legendă spune că meşterul Manole, pentru ca s-o poată isprăvi, a trebuit să-ngroape de vie, în zidurile ei, pe buna şi scumpa lui soţie, vrând înţelepciunea poporului să ne arate cu aceasta câtă jertfă şi tărie de suflet se cer unui om, ca să poată duce până la sfârşit o aşa treabă grea, o aşa de măreaţă şi de minunată lucrare.

În faţa bisericii, de partea cealaltă a drumului, e vestita şi binecuvântata cişmea, numită „Fântâna lui Manole“.

(Alexandru Vlahuţă,
România pitorească)

Sinaia

La şapte kilometri de Buşteni, tot pe partea dreaptă a Prahovei, e Sinaia … Acum două sute şi mai bine de ani erau pustietăţi pe-aici. Muntele Molomot (Furnica) era acoperit de păduri. Un singur schituleţ era ascuns într-un luminiş pe brâul muntelui, unde pustniceau câţiva călugări.

Noaptea, când tot oraşul străluceşte la lumina lămpilor electrice, când cele mai frumoase stele s-au coborât din cer, ca să dea farmec văii acesteia, Sinaia pare o vedenie de prin alte lumi.

Bucegii se înalţă şi o privesc înmărmuriţi – un mândru colţişor de rai animat pe poalele lor, şi-şi zic şi ei, de bună seamă, vorba bătrânească: „Omul sfinţeşte locul“.

De jos, din marginea parcului, o luăm încet pe şoseaua ce urcă tărăgănat la deal, trecem prin curtea Mănăstirii şi coborâm valea Peleşului. Un tăpşan verde se ridică în faţa noastră şi sus, pe o aşezătură deschisă la soare, zvelt şi luminos iese din codru Castelul Peleş – podoabă uimitoare, de-o măreţie şi de-o frumuseţe, cum nici prin basme nu s-a pomenit. Răzoare şi flori îl înconjoară, molcom îi cântă şi-i sar împrejur izvoarele, şi-i aruncă pietre scumpe, iar soarele, la asfinţit, se opreşte pe Piatra Arsă, şi lung, şi cu drag se uită-n vale la minunea asta, şi parcă nu se-ndură să mai plece …

(Alexandru Vlahuţă,
România pitorească)

Slănic

Ne lăsăm, după un drum greu la Slănicul din Prahova. Satul e aşezat pe vale, străbătut de apa Slănicului, în care se preling izvoarele ce mijesc de sub dealuri şi lasă pe iarba uscată cărări albe de sare. În dreapta sunt băile. [...]

Ne scoborâm cu „liftobuzul" pe gura strâmtă şi întunecoasă a ocnei. De jos vine răcoare şi un înăbuşitor miros de petrol, apoi s-aud ciocanele zăngănind din ce în ce mai tare. Deodată o lumină albă, scânteietoare ne împresoară din toate părţile – am ajuns. Suntem aievea pe alte tărâmuri, în unul din acele palate de cristal, cu care ne minunau basmele copilăriei. În uriaşele galerii deschise, la o adâncime de aproape o sută de metri, sub lumina vie a lămpilor electrice, spărgătorii de lângă pereţii înalţi şi strălucitori ai bolţilor par nişte pitici care se joacă.

Izbesc cu ciocanele înteţit în sticloasele ziduri, blocuri mari, tăiate regulat, se răstoarnă greoaie în cărucioare, bubuie adâncul tot de zgomotele muncii.

Suntem în una din cele mai bogate saline din lume: sute de ani am putea îndestula pământul numai cu sarea de aici.

Ne ridicăm. Cu un fior de nelinişte simţim golul crescând sub noi, tot mai departe şi mai înfundat auzim zăngănitul topoarelor.

Iată-ne iar la buna lumină a soarelui. Puţin mai la deal e ocna părăsită, hăul fioros şi răsunător, în fundul căruia nu te poţi uita ... Alături se înalţă, cât o biserică, o stană albă de sare, răbufnită din sânul pământului – scapără în soare muchiile-i lucii şi străvezii.

(Alexandru Vlahuţă,
România pitorească)

Alcătuieşte o compunere despre excursia la care ai participat.

Grădina şcolii
(descrierea unui colţ din natură)

Descrierea **unui colţ din natură** sau zugrăvirea unui **peisaj** cere, mai întâi de toate, observarea cu multă atenţie a locului respectiv, aşa cum este el într-un moment al zilei (dimineaţă, amiază, seară). După culegerea **observaţiilor** treci cât mai repede la scrierea compunerii, pe baza unui plan de idei cât mai bogat. Lăsând să treacă timpul, imaginile se uită, se şterg din memorie: **emoţiile** pe care le-ai simţit pentru ceea ce a fost frumos trec şi ele şi compunerea nu va mai fi la fel de reuşită.

Priveliştea aleasă trebuie zugrăvită astfel încât cel ce citeşte sau ascultă compunerea să aibă impresia că are în faţa ochilor tabloul sau tablourile descrise.

Planul de idei

1. Când şi cu ce prilej ai privit cu multă atenţie grădina şcolii? (anotimpul, momentul zilei)

2. Cum ţi s-a înfăţişat grădina? (cerul, lumina soarelui, pomii, florile, tufele, iarba, păsărelele, adierea vântului, gâzele etc.)

3. Ce colţ ţi-a atras mai mult atenţia? De ce?

4. Cu ce impresii ai plecat? (Ţi-a plăcut plimbarea? De ce ţi-a plăcut? Ai fi vrut să mai rămâi? De ce?)

• **Reţine**

În descrierea unui colţ din natură este foarte important să ţii seama de momentul zilei (atunci când ai cules observaţiile şi impresiile), moment despre care nu uita că trebuie să scrii.

În sprijinul tău

• Observaţi, în fragmentele următoare, cum pot fi zugrăvite diferitele momente ale zilei.

Seara

„Malurile pârâului prin preajma căruia ne strecuram erau pline de verdeaţă bogată: ici-colo **sălcii cu frunzele pălite** atârnau nemişcate deasupra ciuruirilor de unde. Liniştea adâncă se întinse iar, **fumegarea înserării** se făcea din ce în ce mai deasă."

(Mihail Sadoveanu)

Noapte

„Porniram încet prin **umbra neagră a sălciilor**. Pe şesuri şi-n văi era o **tăcere nemărginită**. Numai departe, pe fâneţe, **o pasăre ţipa ascuţit, ca un fierăstrău sub pilă**. Şi un **întuneric orb** acoperea văzduhul şi pământul. Sus, peste **sclipirile stelelor**, treceau **grămezi uriaşe de nori**."

(Mihail Sadoveanu)

Răsărit

„La răsărit se crăpa zarea, lăsând să pătrundă **focul zorilor. Dealurile, văile se rumeniră. Ziua albă** umplu văzduhul.

Deodată scânteiară **sulițele de lumină ale soarelui**, răsăritul se înflăcăra într-o **fierbere argintie**."

(Mihail Sadoveanu)

Răsărit

„Soarele răsări ca o **lumină prietenească**, negura se risipi curând şi văzduhul se umplu de strălucire. Prin văi se mlădiau pale de ceaţă, se făceau din ce în ce mai străvezii până ce se mistuiau în **limpezimea aerului**."

(Mihail Sadoveanu)

Noapte

„Noaptea era călduţă, pe cer umblau **grămezi de nouri: lacuri liniştite, albastre, înstelate cu aur**, se deschideau din când în când ca în mijlocul unor păduri. Luna învăluită, undeva, dădea nourilor din miazăzi **străluciri cenuşii argintate**."

(Mihail Sadoveanu)

Seară

„Înserarea se întindea ca un văl de pânză de păianjen, care ascundea pe jumătate lucrurile. Vântul foşnea duios prin livada mare.

Soarele scufundat de mult în **asfinţitul vânăt**, trimitea încă **luciri trandafirii nourilor nemişcaţi**, deasupra, în înălţimi. Sate depărtate în întunecimea care creştea, se cunoşteau întâi după **fumegări uşoare**, apoi după **lumini pierdute în noapte**, ca licurici pe o **întindere fără margini**, care se amestecau de la o vreme cu stelele zării."

(Mihail Sadoveanu)

În zori

„Intrarăm sub **tremurul frunzelor**, sub bolta plopului. Se **înflăcăra răsăritul** tot mai tare şi târgul se lămurea negru ca vâltoarea zării. Creştea pojarul răsăritului."

(Mihail Sadoveanu)

Noapte

„Luna se ridicase şi câmpiile se lămureau drepte până cine ştie unde, **ca nişte ape liniştite**, sub păienjenişul de lumină."

(Mihail Sadoveanu)

• Zugrăvind un colţ din natură, pe lângă **momentul zilei**, e nevoie să aminteşti şi de anotimpul în care ai cules impresii.

Iată un exemplu:

Primăvara

„Ziua era nouroasă şi un vântişor umed venea de la miazăzi. Pomii dădeau drumul frunzelor în vârfuri verzi de săgeţi. Pe ţărâna proaspătă se înălţau ici-colo pâlcuri de zambile pline de clopoţei fragezi. Pe sub zaplaz, boboci sfioşi de toporaşi se dezveleau."

(Mihail Sadoveanu)

Alcătuieşte o compunere în care să descri un colţ din natură într-un anumit moment al zilei.

Oameni şi fapte din trecut

Cetatea Neamţului

În sprijinul tău

Iată, asemenea unei coroane, fantastica ruină a Cetăţii Neamţului. Închid ochii şi revăd cetatea întreagă. O pagină sfântă mi se lămureşte ca şi cum toate câte au fost s-ar smulge, pentru o clipă, de umbrele trecutului şi-ar îmbrăca din nou viaţa de atunci.

E noapte şi-i linişte …

Deodată, pe vale s-aude un tropot de cal. În turn străjerul sună din corn. Bate cineva la poartă. De sus se deschide o fereastră şi întreabă Doamna îngrijorată:

– Cine-i?

– Sunt eu, răspunde un glas ostenit, sunt eu Ştefan, singur, rănit, învins … Tresare sărmana Doamnă: i se frânge inima de durere şi de milă că-i fiul ei cel care vorbeşte; şi cugetă că-i româncă şi fiul ei cel mai slăvit voievod al ţării. Şi înăbuşindu-şi plânsul ce stă s-o podidească, îl roagă frumos să plece îndărăt, să buciume în munţi, să-şi strângă plăieşii risipiţi şi apărătorii pământului acestuia.

Ce popor are în istoria lui o pildă mai mare şi mai înălţătoare de jertfă şi de iubire de patrie?

(Alexandru Vlahuţă,
România pitorească)

• Când autorul zugrăveşte prin cuvinte, fapte şi evenimente care s-au petrecut în trecut, spunem că evocă acele evenimente (le aduce în faţa noastră, povestindu-le). În *Domnu' Trandafir*, lectură despre care am mai discutat, scriitorul Mihail Sadoveanu evocă figura luminoasă a dascălului (învăţătorului) său.

• Cuvinte înrudite cu verbul „a trece".

trecut (timp scurs)

trecătoare (loc de trecere)

trecător (om care trece sau un fapt care nu durează)

trecere (a. sunt în trecere; b. trecere de pietoni; c. are trecere sau e bine văzut, luat în seamă)

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *în trecut, din trecut, despre trecut, trecutului.*

• Expresii şi propoziţii formate cu ajutorul verbului „a trece".

trece strada (traversează)

trece cu vederea (nu ia în seamă ceva)

a trecut hopul (a scăpat)
a trece la fapte (a începe treaba)
trece ca gâsca prin apă (nu s-a ales cu nimic)
treacă de la mine (cedez, renunţ)

• Găseşte printre cuvintele date un proverb.

ea	şi	pietrele	iar
cu	trece	în	dar
Apa	la	că	şi
nu	de	da	rămân

Scrie proverbul: .....

Alcătuieşte o compunere cu titlul „Oameni şi fapte din trecut".

O vizită la un muzeu
(la o casă memorială)

Vei scrie, desigur, compunerea în urma efectuării unei vizite la un muzeu, o casă memorială, un monument, un loc unde s-a întâmplat ceva deosebit.

Compunerea se bazează pe observaţiile şi impresiile culese direct.

Planul compunerii

1. Despre ce muzeu (loc deosebit) vrei să scri?
Unde se află? Când l-ai vizitat? Cu cine?
2. Ce obiecte se află expuse în muzeu? (prezintă-le pe rând)
Ce importanţă prezintă muzeul?
Ce te-a interesat în mod deosebit?

e ţi-a plăcut mai mult? De ce?

3. Cu ce impresii ai plecat?

În sprijinul tău

• Dacă scri compunerea despre un muzeu nu înseamnă să înşiri numai ce ai văzut. Trebuie să şi spui câte ceva despre ceea ce ai văzut. (Despre lucrurile importante, despre ceea ce te-a impresionat.)

• Urmăreşte textul.

Casa pictorului Nicolae Grigorescu

Câmpina – un orăşel liniştit, aîternut la pragul munţilor pe-o colină dezvelită, bogată în izvoare de petrol. Aici trăieşte, într-o căsuţă retrasă, departe de zgomotul lumii, cel mai mare artist al neamului nostru – pictorul Grigorescu.

În ce lumină fermecătoare mi se arată frumuseţea ţării pe pânzele acestui maestru! Sub ceruri albastre, calde, pe întinse revărsări de plaiuri, pasc turme de oi: un cioban stă rezemat în bâtă pe o muche de deal; păduri ruginite de toamnă îşi scutură frunza, nori albi, uşori se mişcă pe deasupra lor; pe văi depărtate sclipesc râuri de argint; căsuţe albe, vesele se ivesc dintre copaci; de pe coline coboară încet, alene, boi înjugaţi la care încărcate cu fân; într-un nor de praf trece pe drum o lae de ţigani; o ţărancă înaltă, zveltă păşeşte-agale şi toarce, ducând la păscut un cârd de viţei … Şi nu ştiu ce aer de bunătate, de linişte şi de curată şi înălţătoare iubire pluteşte în jurul acestei lumi din mâna artistului – o lume sănătoasă, în care toate trăiesc: un colţişor de pajişte, o tufă subţire şi albă de mesteacăn, o gingaşă floare de câmp –

vii te privesc din tablou, îţi surâd, îţi vorbesc cu drag, şi ce de lucruri frumoase-ţi spun de ţara ta!

Ieşim înseninaţi din casa maestrului ca dintr-o biserică în care ne-am rugat. Ni-s plini încă ochii de-atâta lumină.

(Alexandru Vlahuţă,
România pitorească)

• Cuvinte şi expresii formate cu ajutorul cuvântului „tablou".

tablou (pictură, fotografie cu ramă); privelişte; peisaj; descrierea unei privelişti;

a rămas tablou (a încremenit, a înlemnit)

• Să formulăm împreună propoziţii cu substantivul „tablou", arătând diferitele înţelesuri pe care le are.

a. Pe perete este prins un tablou.

b. Priveam muntele – acest tablou măreţ.

c. Scriitorul zugrăveşte un tablou al primăverii.

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *în tablou, despre tablou, tablouri, tablourilor.*

Alcătuieşte o compunere despre muzeul pe care l-ai vizitat.

De vorbă cu o frunză

Planul de idei

1. Este vară.
2. Eu citesc în grădină.

O frunză coboară lin pe pagina cărţii.

O privesc cu atenţie.

Frunza îmi spune povestea ei.

3. Rămasă între paginile cărţii …

În sprijinul tău

Încearcă să-ţi imaginezi un dialog cu o frunză. Compunerea aceasta poate cuprinde atât fapte reale, cât şi imaginare.

• Să ne imaginăm dialogul.

– Mică pasăre verde, de unde ai venit aşa, dintr-odată? Am aflat eu că, uneori, zânele cele bune se preschimbă într-o floare sau într-o pasăre şi vin la oameni. Nu cumva eşti zână? Sau eşti o scrisoare pe care mi-a trimis-o toamna, de undeva de departe? … Ce n-aş da să aflu povestea ta!

– Ai vrea chiar aşa de mult?

– Cine a vorbit oare? Nu cumva chiar tu, frunzişoara mea dragă?

– Ba chiar eu! Şi, dacă ai răbdare, îţi voi istorisi, cât mai pe scurt, povestea mea. (ş.a.m.d.)

• Cuvinte înrudite cu substantivul „frunză“.

frunzar (desiş de frunze)

a frunzări (a răsfoi)

frunziş (mulţime de frunze)

frunzos (cu frunze multe)

frunzişoară, frunzuliţă (o frunză alintată)

• Alcătuieşte o propoziţie cu expresia: „Câtă frunză şi iarbă“.

• Găseşte alt cuvânt cu care poţi înlocui cuvântul „frunză“.

Frunză verde de trifoi

..... *verde de trifoi.*

• Urmăreşte cu atenţie începutul povestirii *Frunza,* de Emil Gârleanu. Încearcă să continui povestirea, imaginându-ţi cum se va lega prietenia între frunză şi rândunică.

Frunza şi rândunica

S-a desfăcut din mugur, într-o dimineaţă caldă a începutului de primăvară. Cea dintâi rază de soare s-a împletit pe dânsa ca o sârmă de aur, făcând-o să tremure de fericirea unei asemenea atingeri. Ziua întâi i s-a părut scurtă, şi apropierea nopţii o mâhni. Lumina se stinse, răcoarea o făcu să se zgribulească, să se vâre între celelalte şi să aştepte, aţipind, până a doua zi, venirea soarelui.

Cu ce revărasre de strălucire se ridică stăpânitorul lumii până sus, pe cer! Raza se coborî din nou şi toată ziua, încălzită, frunza se scăldă în albastrul văzduhului.

În scurtă vreme, se desfăcu mare, verde, mai frumoasă ca toate, mai sus decât celelalte, tocmai în vârf.

Un ciripit străin o miră. Şi cea dintâi rândunică, venită de departe, tăie albastrul ca o săgeată, înconjură copacul de câteva ori cu strigăte de bucurie …

(Emil Gârleanu,
Frunza)

• Să încercăm o mică poezie despre cele două prietene. Ce titlu se potriveşte?

.....
Stau împreună fără frică:
O frunză ..... de pe ram
Şi ..... rândunică,
Ce-şi are ..... lângă geam.
Şi ..... povesteşte
Câte-a văzut în lumea .....
Frunza ascultă, se uimeşte,
Visând că are .....

Numai după ce ai completat singur, citeşte şi cuvintele din paranteză. Alege care sunt cuvintele cele mai potrivite (*cuibul, verde, mărunţică, rândunica, mare, aripioare*).

Alcătuieşte o compunere despre povestea unei frunze folosind planul de idei.

Povestea pâinii

Planul de idei

1. Pe masă este o pâine caldă.
2. O rog pe mama să-mi spună povestea pâinii.

Drumul pâinii începe de la bobul de grâu.

Omul ară câmpul, seamănă, seceră, treieră, macină grâul.

Din făina albă se prepară aluatul.

Pâinea se coace în cuptoare.

3. Pâinea înseamnă muncă şi munca cere respect.

• Expresii formate cu ajutorul cuvântului „pâine".

a întâmpina cu pâine şi sare (a primi cu cinste)

a avea pâinea şi cuţitul (a avea puterea)

bun ca pâinea caldă (foarte bun)

se caută ca pâinea caldă (este foarte căutat)

Alcătuieşte propoziţii cu aceste expresii.

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *pâinea, pâinii, pe pâine, cu pâine, pâinilor.*

• Cuvântul „bob" poate denumi:

bob (bob de grâu)

bob (plantă cu păstăi)

bob (sanie joasă cu volan)

În sprijinul tău

• Expresii formate cu ajutorul cuvântului „moară".
altă făină se macină la moară (s-au schimbat lucrurile)
îi merge gura ca o moară stricată (vorbeşte prea mult)
se bate cu morile de vânt (face lucruri imposibile, uneori ridicole – de râs)

Alcătuieşte propoziţii cu aceste expresii.

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *pâinea, pâinii, pe pâine, cu pâine, pâinilor.*

• Cuvântul „bob" poate denumi:
bob (bob de grâu)
bob (plantă cu păstăi)
bob (sanie joasă cu volan)

• Expresii formate cu ajutorul cuvântului „moară".
altă făină se macină la moară (s-au schimbat lucrurile)
îi merge gura ca o moară stricqtă (vorbeşte prea mult)
se bate cu morile de vânt (face lucruri imposibile, uneori ridicole – de râs)

• **Rebus**

Nu lipseşte de pe masă

1. Nu lipseşte din aluat şi curge.
2. Ioana … cu poftă.
3. Principala materie care intră în aluat.
4. Se amestecă sau se … .
5. În cuptor se … .
6. E căutat ca pâinea … .

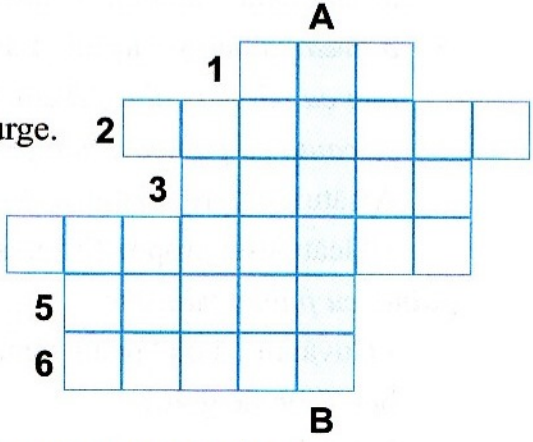

Alcătuieşte o compunere despre drumul pâinii.

O întâmplare fantastică
(imaginară, ireală)

Compunerea se poate baza şi pe unele lucruri reale (adevărate), dar cel mai mare loc îl vor ocupa faptele şi personajele imaginare. Ea poate fi un vis (numai că acest lucru îl vei preciza abia în finalul compunerii).

Plan de idei

1. Un vehicul neobişnuit, oameni neobişnuiţi
2. O călătorie extraordinară
Popas pe planeta … (găseşte o denumire)
Fel de fel de curiozităţi
Daruri primite
3. Din nou pe pământ (trezirea din somnul cel adânc la sunetul ceasornicului)

În sprijinul tău

• Expresii formate cu ajutorul cuvântului „adânc".
groapă adâncă (departe de suprafaţă)
a trăi până la adânci bătrâneţi (a trăi mult)
suspin adânc (venit din interior)
linişte adâncă (deplină, totală)
Alcătuieşte propoziţii cu aceste expresii.

• Găseşte adjective potrivite pentru substantivele:

călătorie	.....
vehicul	.....
oameni	.....
planetă	.....

• Caută al doilea cuvânt

stele rămurele	soare .....
pământ	izvor .....
pisică	şcolar .....
joc	şoricel .....

Alcătuieşte o compunere despre o întâmplare imaginară.

Un basm

Basmul sau povestea prezintă întâmplări fantastice (închipuite, imaginare, scornite) şi eroi (personaje) supranaturali, adică fiinţe care pot face orice; realizează lucruri mai presus de puterile omeneşti.

Într-un basm forţele binelui se luptă cu răul, care este învins până la urmă.

Să încercăm şi noi alcătuirea unui scurt basm în care să zicem că este vorba despre un copil răpit de o pasăre nemaivăzută. Titlul basmului nostru poate fi chiar numele eroului. Planul va cuprinde ideile mai importante, începând cu venirea pe lume a copilului, cu creşterea lui (de unde să se vadă că era un băiat năzdrăvan care creştea într-o zi cât alţii într-un an şi îi uimea pe toţi din jur cu primejdiile prin care a trebuit să treacă). Pasărea şi-a salvat puii cu ajutorul lui, iar răsplata nu a fost deloc mică. În finalul poveştii vedem că bucuria părinţilor este deosebit de mare.

În sprijinul tău

Şi basmul, ca orice compunere, are o introducere, un cuprins şi o încheiere. Basmul începe cu „A fost odată ca niciodată“ şi se încheie cu „Şi-am încălecat pe-o şa şi v-am spus povestea aşa“.

Iată care ar putea fi **introducerea** basmului nostru:

„A fost odată un moş şi o babă. Amândoi trăiau undeva la marginea unei păduri.

Şi erau tare mâhniţi că nu aveau un copil care să le mângâie bătrâneţile.

Dar iată că Dumnezeu s-a îndurat de ei“... etc.

• Proverbe în care se află cuvântul „babă“:

Casa arde şi baba se piaptănă. (pentru cineva care se ocupă de lucruri neînsemnate)

Popa nu toacă de două ori pentru o babă surdă. (pentru cineva neatent care cere să i se repete cele spuse)

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *moş, moşi, moşii.*

Fă deosebirea între cuvântul „móşii“ – care înseamnă „bătrânii“ – şi moşíi – care înseamnă pământuri. În prima situaţie rostim mai apăsat prima silabă a cuvântului, în a doua situaţie rostim mai apăsat sau accentuăm cea de-a doua silabă.

• Dumitrel avea scris numele unui frumos basm românesc pe o fâşie de hârtie. Fratele său mai mic a rupt fâşia. Încearcă să-l ajuţi pe Dumitrel să ordoneze silabele pentru a afla titlul basmului.

VOI	PRÂSL	CEL	ŞI	LEA	NIC		DE	UR	A

Transcrie introducerea basmului de mai sus, apoi scrie cuprinsul şi încheierea aşa cum îţi imaginezi.

Într-un oraş al viitorului

Încearcă să construieşti, imaginar, un oraş în care totul să fie extraordinar. Fiind oraşul creat de tine, totul va fi rânduit după bunul tău plac.

Deci poţi reda un oraş aşa cum îl visezi tu, sau poţi porni de la un desen. Să ne închipuim că ai terminat de colorat planşa „Strada mea". O priveşti cu atenţie şi dintr-odată totul se mişcă, se însufleţeşte. Planşa prinde viaţă.

Idei pentru plan

Despre străzile şi vehiculele oraşului
Despre locuinţele oamenilor
Despre spaţiile de joacă
Despre oameni şi preocupările lor
Despre iluminatul oraşului
Despre grădinile oraşului
Despre roboţi şi serviciile pe care le fac ei
Despre muzica oraşului
Întoarcerea la realitate

• Transformă substantivele date în adjective. Include-le în propoziţii.

frumuseţe – frumos – copil frumos
bunătate – bun – om bun
răutate .....
urâţenie .....
căldură .....
rotunjime .....
mândrie .....

• Găseşte întrebarea din poveste.

are	zbor	el	ca
Să	nu	vântul	şi
ia	ca	sau	gândul?

• Alcătuieşte propoziţii despre: *rândunică, barză, flori, pomi,* punând verbele la timpul viitor.

• Află deosebirea între cuvintele „după“ şi „de pe“.

Exemplu: a luat stiloul **de pe** bancă. Este **după** dulap. L-a luat pe **după** gât. Veneam unul **după** altul. Câinele s-a luat **după** stăpân. A venit **după**-masă sau **după** o săptămână. Face **după** cum îl taie capul. A plecat **după** treburi.

Alcătuieşte o compunere despre oraşul viitorului.

Întâlnirea cu un personaj din basme

Cred că momentul cel mai potrivit pentru întâlnirea cu un personaj din basme ar fi seara, după ce ai terminat de citit o poveste. Închizi cartea, închizi ochii şi dintr-odată …

Idei pentru un plan

Unde şi când te-ai întâlnit cu un erou din basme?
Ce ţi-a povestit?
Pe unde te-a purtat şi ce ai văzut?
Cu ce impresii ai rămas?

În sprijinul tău

Te poţi întâlni cu: o zână, Albă ca Zăpada, un pitic, Motanul Încălţat, Prâslea cel Voinic, Ursul păcălit de vulpe, Capra, Ţugulea, Muma-pădurii, Zmeul, Făt-Frumos etc.

• Cuvinte înrudite cu substantivul „vis“

visare (denumirea faptului de a visa)

un lucru visat (dorit)

visător (om înclinat spre visare)

• Alcătuieşte propoziţii folosind cuvintele: *în vis, de vis, viselor, visător, visând.*

• Completează comparaţiile.

albă ca	singur ca .....
negru ca	întunecat ca .....
fricos ca	nepotolit ca .....
mic ca	înalt ca .....
blând ca	strălucitor ca .....
rău ca	auriu ca .....
vesel ca	sprinţară ca .....

• Găseşte titlul a două poveşti scrise de Ion Creangă:

cu 3

_o_ _ ra

cu 3

_ *ur* _ _ _

cu 2

Alte compuneri

Rămas bun, doamnă învăţătoare!

Compunerea este un gând de mulţumire pentru învăţătoarea care ţi-a îndrumat primii paşi în tainele învăţării.

Străduieşte-te ca prin această lucrare să n-o dezamăgeşti.

Idei pentru plan

Prima întâlnire
Amintiri legate de Abecedar
Activităţi plăcute desfăşurate
Fapte, întâmplări (excursii, serbări, olimpiade etc.)
Învăţături desprinse
Gânduri la sfârşitul claselor primare

În sprijinul tău

• În această compunere va trebui să povesteşti unele **amintiri** din cei patru ani petrecuţi alături de învăţătoarea ta. **Amintirile sunt povestiri despre viaţa proprie.**

• În compunere foloseşte şi cuvintele: *în anul, la anul, acum un an, cu un an în urmă, de un an, după un an, de ani şi ani, an de an, într-un an, cu anii.*

Alcătuieşte o compunere cu titlul „Rămas bun doamnă învăţătoare".

Patria noastră

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Ţara mea de glorii, ţara mea de dor,
Braţele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ţi mare, mare viitor!
(Mihai Eminescu, *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie*)

Scrie această compunere, gândindu-te la vitejia străbună evocată în lecţiile de istorie, la frumuseţile şi bogăţiile pământului nostru oglindite în lecţiile de geografie. Nu uita excursiile făcute! Gândeşte-te la frumuseţea cântecelor şi poeziilor create de poporul nostru, în graiul dulce românesc. Cu aceste gânduri frumoase, adună-ţi ideile într-un plan.

Dacă vrei, poţi ţine seama şi de ideile următoare:

Patria noastră – România

Frumuseţile şi bogăţiile patriei

Trecutul de vitejie al neamului românesc

Poporul – virtuţile sale (însuşirile)

Mândria de a fi român

România – ţară europeană

• Spunem patrie, ţară, moşie (vezi versul din poezia *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu: „N-avem oşti, dară iubirea de **moşie** e un zid").

• Din familia cuvântului „patria" reţine cuvintele:

patriot (cel ce-şi iubeşte patria),

patriotism (dragostea şi devotamentul faţă de patrie).

În sprijinul tău

• Înainte de a începe să scrii compunerea, citeşte câteva fragmente literare despre patrie şi popor.

Lecturi literare

Ţara. Poporul

după Alexandru Vlahuţă

Am păstrat în sângele nostru vitejia celor două popoare mari din care ne tragem. Şi nu odată, în zbuciumul atâtor veacuri, ne-am arătat urmaşi vrednici. De atunci au trecut două mii de ani. Multe războaie am avut şi multe nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite au trecut peste noi, la toate am ţinut piept, şi nu ne-am dat, ş-aici am stat. Ca trestia ne-am îndoit sub vânt, dar nu ne-am rupt.

Şi-am rămas stăpâni pe moşioara noastră. Ştie numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor românilor, scump pentru frumuseţea şi bogăţiile lui, scump pentru faptele măreţe şi înălţătoare care s-au petrecut pe el.

Odihnească-se-n pace gloriosul Ştefan că n-au fost spuse-n deşert cuvintele mândre şi înţelepte pe care ni le-a lăsat cu limbă de moarte:

„Dacă duşmanul vostru ar cere legăminte ruşinoase de la voi, atunci mai bine muriţi prin sabia lui decât să fiţi privitori împilării şi ticăloşiei ţării voastre."

Poporul

Ceea ce se ridică mai luminos şi mai sfânt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă şi mai mândră-ntre podoabele ţării, este poporul românesc. În sufletu-i larg, nespus de duios, trecut prin focul atâtor suferinţe am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cântece şi tot înţelesul istoric al trăiniciei noastre pe acest pământ. În marea lui putere de muncă, de luptă şi de răbdare, în mintea lui trează şi-n inima lui caldă am găsit sprijinul speranţelor noastre şi dezlegarea înaltei chemări a neamului nostru. Îl urmăresc cu gândul de-a lungul veacurilor, îl văd cu pieptul dezvelit în bătălii muncind ca să plătească dările, căzând şi ridicându-se iar, murind în şes şi renăscând în munţi, pururea tânăr, pururea mândru, cu toate nevoile ce-au vrut să-l răpuie – şi mă-ntreb ce popor a avut pe lume o soartă mai aprigă şi mai zbuciumată, ce neam de oameni a stat mai viteaz şi mai întreg în faţa atâtor dureri!

Unde-ar fi ajuns el astăzi dac-ar fi fost lăsat în pace! …

Suferinţele au pus o blândeţe divină pe figura ţăranului nostru. Inima lui e plină de milă pentru cei nenorociţi şi limba lui e dulce şi plină de mângâieri.

Într-o ţară aşa de frumoasă, c-un trecut aşa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deştept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie şi cum să nu-ţi ridici fruntea, ca falnicii strămoşi de odinioară, mândru că poţi spune: „Sunt român!“

(după Alexandru Vlahuţă, *România pitorească*)

Dunărea
(descriere)

după Alexandru Vlahuţă

Noaptea se lasă tăcută, vastă, solemnă. Luceferi mulţi răsar în fundul apei şi tremură pe valuri. Sub tainica mângâiere a lunei, Dunărea calcă-ntre păduri, care-i aduc aminte de izvoarele-i depărtate, pare că visează. Câte-a mai văzut, Doamne, şi câte mai ştie Dunărea asta a noastră – când ar sta ea să le povestească pe toate! ... Din vremurile tulburi, de pe când pământul nu-şi aşezase încă neamurile-n graniţi hotărâte, roiau popoarele pe malurile ei atrăgătoare. Şi n-a fost împărat mare să nu-şi poarte pe-aici doru-i de cucerire. N-a fost colţ de lume în care să nu fi străbătut faima „Frumosului Istros", fermecătoarele legende ale acestui minunat fluviu, la care se închină atâtea noroade şi a cărui apă – scrie Sofocle – avea în credinţele celor vechi darul de a spăla de păcate ... Crai din toate părţile lumii şi-au năpustit pe aici oştirile-n războaie, din străşnicia cărora s-au lămurit cele mai mari evenimente din istoria omenirii.

Pe drumu-i lung de 3000 de kilometri, Dunărea dă viaţă la 30 de oraşe, din care trei sunt capitale; soarbe 120 de râuri, sparge două şiruri de munţi şi în falnicu-i mers spre mare, îşi ascultă gloria cântată-n şase limbi; dar doina, adânc mişcătoare, doina României, o farmecă într-atâta, că-şi dă acestei ţări cea mai frumoasă şi mai bogată jumătate din stăpânirea valurilor ei. Nici nu

se putea visa un dar mai preţios şi mai binefăcător pentru patria noastră …

Alcătuieşte o compunere cu titlul Patria mea.

Nu uita această poveste pe care am scris-o pentru tine. Şi ori de câte ori vei fi în impas, adu-ţi aminte de mine şi eu voi veni neîntârziat.

Vom regăsi împreună

BUCURIA DE A SCRIE COMPUNERI …

Vacanţă plăcută!

TEKKEN
uploaded by Stef30

Rebusuri literare

1. Somnoroase păsărele

Completând pe orizontală, veți afla pe verticala A-B un cuvânt aflat în versurile cunoscutei poezii eminesciene. Dacă nu-l cunoașteți prea bine, căutați în dicționar înțelesul cuvântului.

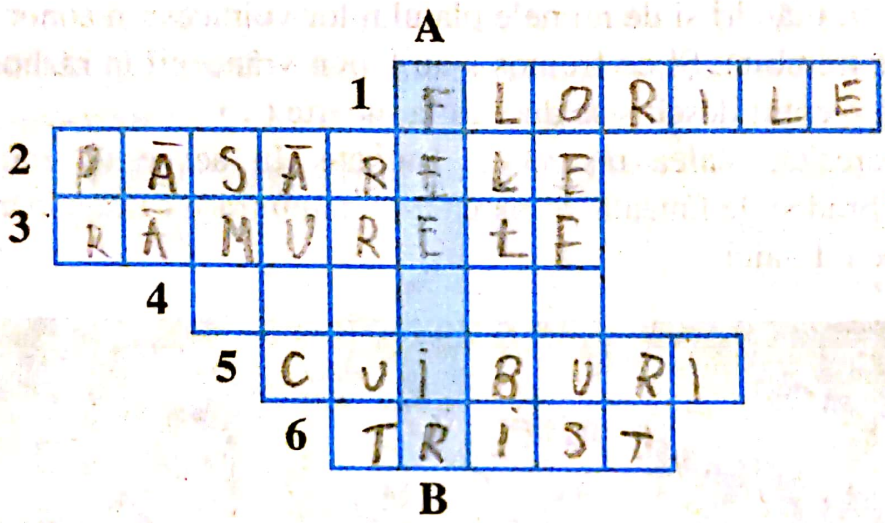

1. Dorm și ..... -n grădină.
2. Somnoroase .....
3. Se ascund prin .....
4. Pe când ..... negru tace.
5. Pe la ..... se adună.
7. Pe când codrul ..... tace.

2. ... tu, regina nopții ...

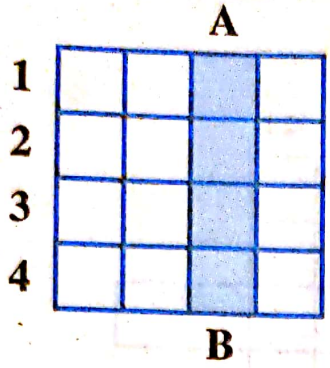

1. Mi-ai ieșit în drum sau în ...
2. În acest moment sau ...
3. Ușoară sau ...
4. În loc de „numai“ tu...

3. Scrisoarea III

„Iată vine-un sol de pace c-o ...-n vârf de băț“

1. Baiazid ... la dânsul.
2. Și de n-o fi cu ...
3. Care nu se-nfricoșează de-a ta ...
4. Tu ești ...?
5. De nu, schimb a ta ...
6. Să ne dai un ... și nouă.
7. Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și ...

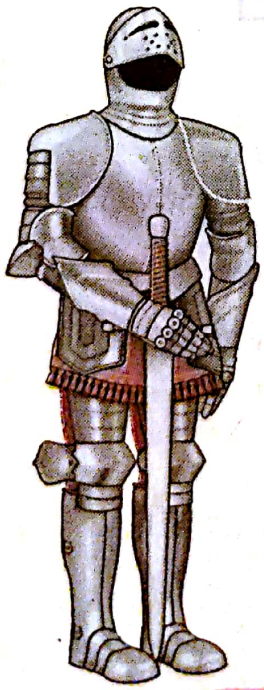

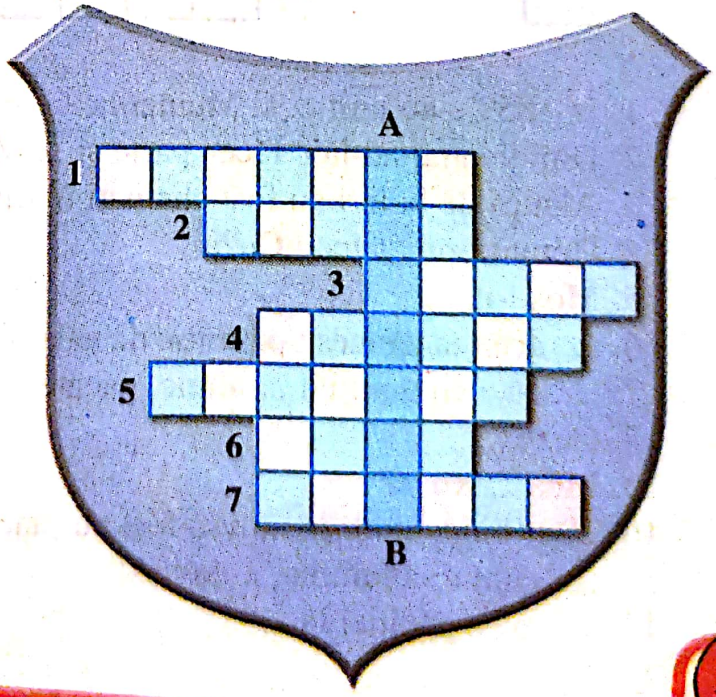

Scanned with OKEN Scanner

4. Moș Ion Roată și vodă Cuza

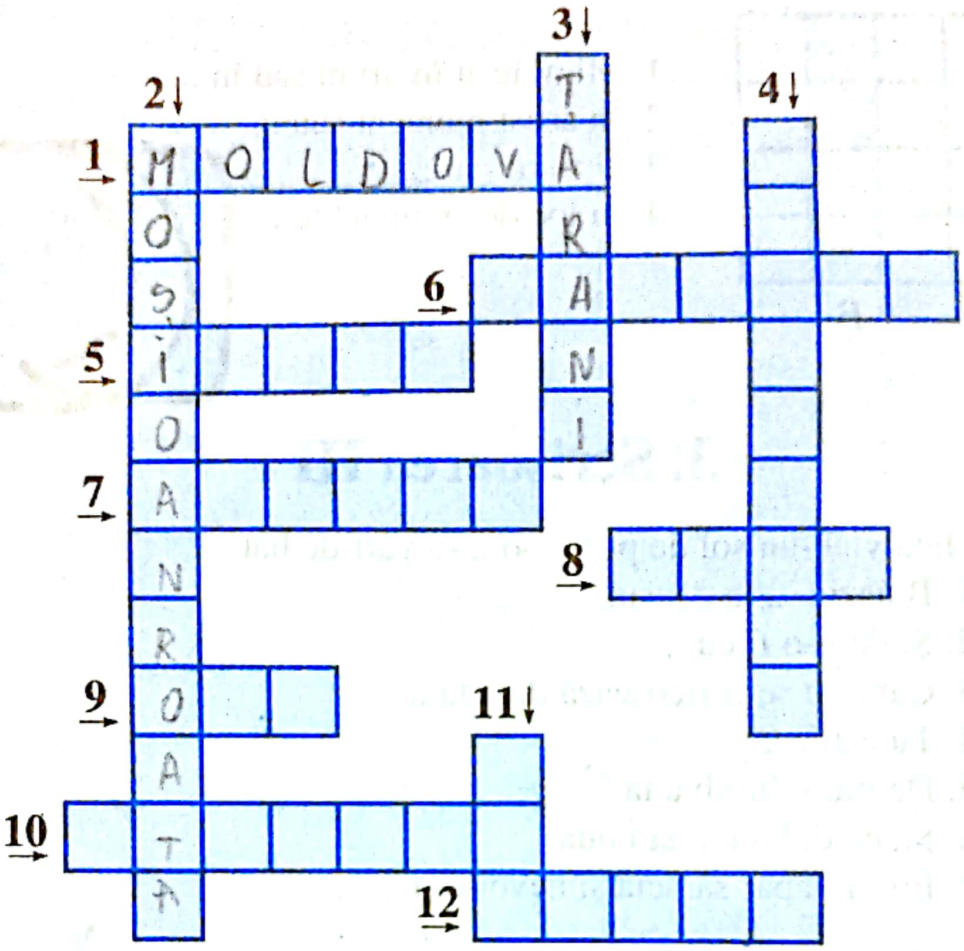

1. În 1859 s-au unit ... și Muntenia.
2. Din divanul ad-hoc făcea parte și ... Moldovei.
3. Alături de boieri au fost chemați în divan și câțiva ...
4. Domnitorul ... Ioan Cuza
5. Moș Ion ...
6. „... acestea țărănești pătrunse de pălămidă vă țin pe dvs“...
7. „... căci eu unul nu ... nimic, păcatele mele!“
8. Cuza ...
9. Moș ... Roată
10. „Dar bine, ..., dacă nu v-a fost cu plăcere ...“
11. „... cum te-a lumina ...-de-sus!“
12. „... avea gâdilici la ...“

Scanned with OKEN Scanner

Însemnări:

(notarea unor cuvinte și expresii noi, idei legate de realizarea compunerilor, citate etc.)

Scanned with OKEN Scanner

Nu uita această poveste pe care am scris-o pentru tine. Şi ori de câte ori vei fi în impas, adu-ţi aminte de mine şi eu voi veni neîntârziat.

Vom găsi împreună

BUCURIA DE A SCRIE COMPUNERI...

Vacanță plăcută!

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Ce trebuie să cunoaştem despre scrierea unor compuneri

1. Citind mult vei izbuti 5
2. Vei putea scrie frumos, adevărat şi convingător numai despre ceea ce cunoşti 6
3. Lasă-ţi imaginaţia (închipuirea) să zboare! 7
4. Cuvinte şi propoziţii 13
5. Despre însuşiri 15
6. Expresii poetice 19
7. Despre ce poţi scrie? 20
8. Fiecare compunere are un titlu 23
9. Părţile compunerii 25
10. Respectă alineatele 28
11. Despre întrebări şi răspunsuri 29
12. Timpul în care se petrece acţiunea. Timpul povestirii 30
13. Nu repeta aceleaşi cuvinte! 31
14. Esenţialul şi amănuntele 33
15. Nu te rătăci! 34
16. Fii atent cum scrii! 35
17. Un plan bun, o compunere bună 36
18. Înainte de a scrie, gândeşte! 37

Învăţăm să scriem compuneri

A sosit toamna 39
Toamna în livadă 41
Prima zi de şcoală 42
Cine aleargă după doi iepuri 44

Plecarea păsărilor 46
Minciuna are picioare scurte 48
Sfârşit de toamnă 50
Ninge 52
O poveste cu Moş Crăciun 54
Câinele meu 57
Colegul meu de bancă 59
Vulpea 61
Iepurele şi ariciul 62
Greierele şi furnica 65
De vorbă cu fulgul de nea 67
O întâmplare din vacanţă 68
Vulpea şi găina 70
Veveriţa 71
Pisica mea 72
Ghiocelul 75
A sosit primăvara! 78
De vorbă cu o rândunică 83
Mama, fiinţa cea mai dragă 85
Învăţătoarea mea 88
O faptă bună 92
Ploaia 95
Cartea, prietena mea 97
În excursie 98
Grădina şcolii 103
Oameni şi fapte din trecut 106
O vizită la un muzeu 108
De vorbă cu o frunză 110
Povestea pâinii 113
O întâmplare fantastică 115
Un basm 116
Într-un oraş al viitorului 118
Întâlnirea cu un personaj din basme 119
Rămas bun, doamnă învăţătoare! 120
Patria noastră 121

... A fost odată o pană, dar nu una obişnuită. A fost o pană, demult, pe vremea când se scria cu pana, nu cu peniţa. Pana aceea sunt eu şi am venit din lumea mea pentru tine. Am scris multe şi ştiu multe. Ştiu că orice şcolar îşi doreşte să scrie cele mai frumoase compuneri. E o mare bucurie să simţi că eşti ascultat cu plăcere de colegi; că atunci când îţi citeşti compunerea nu se aude niciun foşnet de caiet. Toată lumea ascultă. Cuvintele curg lin ca apa cea neobosită, cu care abia de se îngână şoaptele vântului şi fâlfâitul mătăsoaselor aripi.

Dar, ca să ajungi să poţi găsi locul cuvintelor, cunoscându-le bine înţelesurile, să încercăm să găsim împreună drumul care ne va duce spre minunata lume a Compunerilor.

Încrede-te în mine, sunt o prietenă de nădejde! Şi, ca să îţi dovedesc acest lucru, mai întâi îţi voi încredinţa o taină. Ascultă! Eu sunt cea care l-a ajutat pe cel mai mare poet român, Mihai Eminescu să scrie neuitatele sale versuri:

„Somnoroase păsărele,
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele,
Noapte bună ... !"

Şi tot eu l-am ajutat pe Ion Creangă să scrie despre Nică, pe Mihail Sadoveanu să scrie despre duduia Lizuca, pe Emil Gârleanu să scrie poveşti „Din lumea celor care nu cuvântă"... .

ISBN 978-973-679-951-8

TEKKEN
uploaded by Stef30

www.edituraaramis.ro

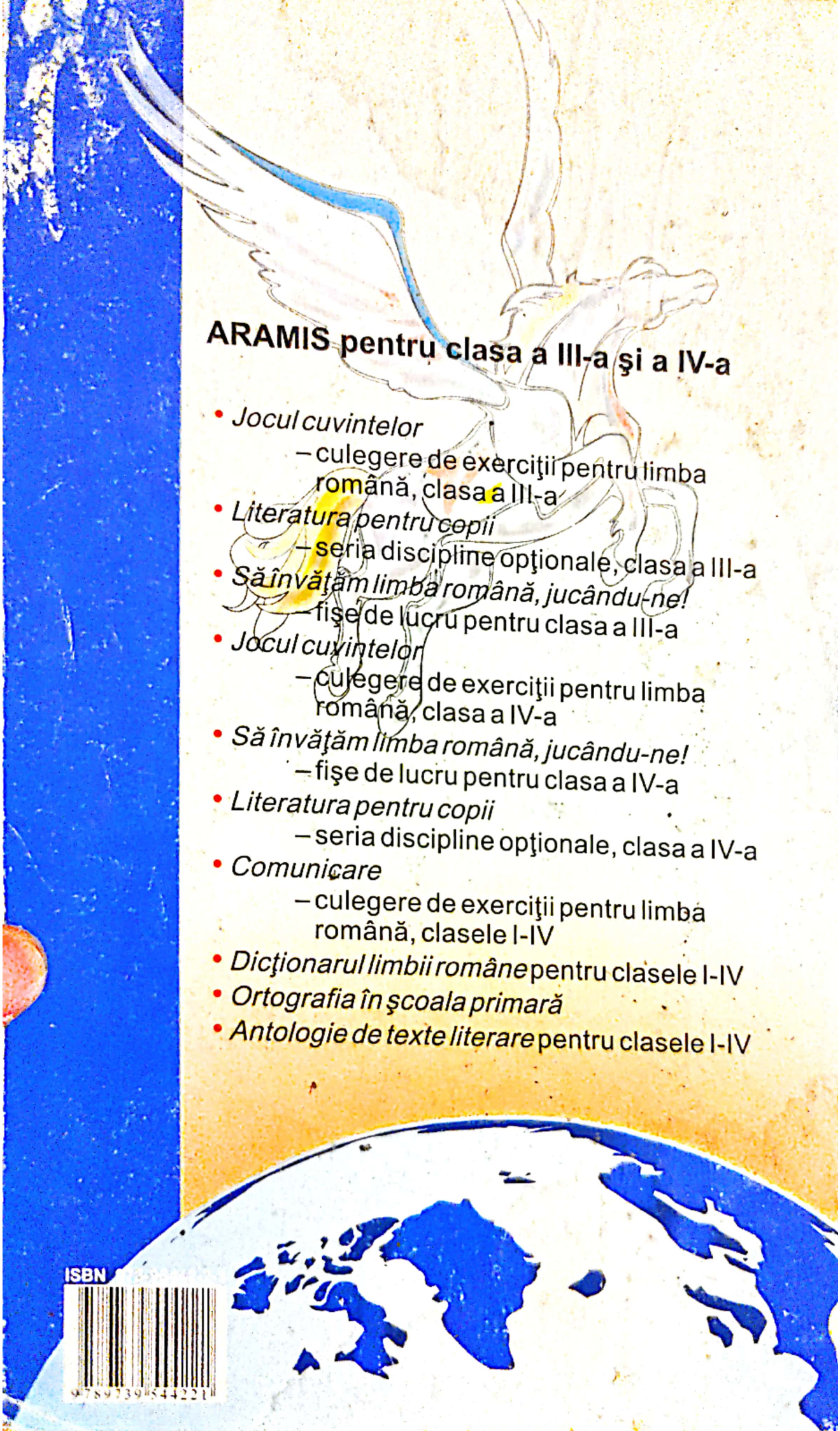

ARAMIS pentru clasa a III-a şi a IV-a

- *Jocul cuvintelor*
  – culegere de exerciţii pentru limba română, clasa a III-a
- *Literatura pentru copii*
  – seria discipline opţionale, clasa a III-a
- *Să învăţăm limba română, jucându-ne!*
  – fişe de lucru pentru clasa a III-a
- *Jocul cuvintelor*
  – culegere de exerciţii pentru limba română, clasa a IV-a
- *Să învăţăm limba română, jucându-ne!*
  – fişe de lucru pentru clasa a IV-a
- *Literatura pentru copii*
  – seria discipline opţionale, clasa a IV-a
- *Comunicare*
  – culegere de exerciţii pentru limba română, clasele I-IV
- *Dicţionarul limbii române* pentru clasele I-IV
- *Ortografia în şcoala primară*
- *Antologie de texte literare* pentru clasele I-IV

ISBN

Scanned with OKEN Scanner